

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 1061002/2

בבית הדין הרבני האזורי חיפה

לפני כבוד הדיינים:

הרב אברהם מאיר שלוש – ראב"ד, הרב שמואל אברהם חזן, הרב רפאל זאב גלב

התובעת: פלונית (ע"י ב"כ טו"ר משה סדובסקי)

נגד

הנתבע: פלוני (ע"י ב"כ עו"ד מיכל לנקרי)

הנדון: חלוקת רכוש – כריכה, כתובה/פיצוי גירושין

פסק דין

לפנינו תביעת כתובה של האישה, ותביעות רכושיות הדדיות. סכום הכתובה שהוצגה בפנינו, בסך 180,000 ₪. התביעות הרכושיות יפורטו בהמשך.

תיאור המקרה

בני הזוג נישאו ביום כד' באלול תשע"ד (19.9.2014). מדובר בנישואין שניים לבעל ונישואין שלישיים לאישה. אין ילדים משותפים מנישואי בני הזוג דנן, אך לבעל שלשה ילדים מנישואיו הקודמים כשהמשמורת אצל האם, ולאישה בת מנישואין קודמים שהתגוררה יחד עם הצדדים.

כעבור חמשה חודשים החלו קשיים בחיי הנישואין והצדדים פנו לטיפול זוגי. הבעל עזב את הבית ביום כ"ב בכסלו תשע"ו (4.12.2015), ובט' בטבת תשע"ו (21.12.2015) פתחה האישה תיק גירושין. בני הזוג התגרשו ביום ט' באייר תשע"ו (17.5.2016).

במהלך חיי נישואיהם הצדדים חיו בדירה הרשומה על שם הבעל אך נרכשה על ידי הוריו שעדיין משלמים משכנתא. יש לציין שניהול חייהם המשותפים התנהל באופן שלכל אחד מהצדדים יש חשבון בנק פרטי המשמש אותו בלבד, ויש חשבון משותף שהצדדים מפקידים אליו סכום מסוים. חשבון זה שימש את הצדדים לחייהם המשותפים.

טענות הצדדים

האישה טענה בפנינו כי הגירושין באו מהבעל והיא כלל לא רצתה להתגרש. לדבריה, בעלה מרד בה וסרב לקיים עמה יחסי אישות בטענה שהוא עייף ועצבני. מאחר והיא מימנה את בעלה ואת ילדיו מנישואיו הקודמים והגיע מצב של אי שליטה בהוצאות, משום כך היא ביקשה בבנק לחייב את חתימת שני בני הזוג יחדיו על כל הוצאה כדי שיוכלו לשלוט בהוצאות, אך הבעל ראה זאת כהפרדה רכושית והוא עזב את הבית. לדבריה הגירושין הגיעו מצדו של בעלה ולא ממנה. היא רצתה כל העת שלום בית, ואכן היו מגעים לשלום ב

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ביניהם שלא צלחו, מאחר והבעל דרש שהיא תוותר על כתובתה ותשלם שכ"ד על מגוריה בביתו – דבר שהיא לא הסכימה לו, ומכאן הדרך היתה קצרה לגירושין. (שורות 49-58 לפרוטוקול הדיון מיום ה' מרחשוון תשע"ז 6.11.2216)

מנגד, הבעל מכחיש את האמור, וטוען שהוא לא מרד באשתו כלל, וכמו שהאישה הודתה שהיו ביניהם יחסי אישות אחת לחודש. להיפך, הוא נתקל בסירוב ממנה לקיום יחסי אישות ביניהם. (שורות 72-75 לפרוטוקול הנ"ל). לדבריו האישה היא זו שגרמה לפירוד, ותכננה את הגירושין מבעוד מועד. האישה נהגה כל העת בחוסר תום לב מובהק תוך כדי יצירת הפרדה כלכלית זאת לאחר שמשכה מזומנים רבים מהחשבון. היא קיימה קשר עם גברים אחרים, ובמקביל איימה עליו כל העת שהיא תתלונן עליו במשטרה, והבעל בהיותו נושא עמו אקדח ברישיון מתוקף תפקידו כנהג אמבולנס, חשש עד מאד מאיומיה ובעצם היא הפכה את חייו לבלתי נסבלים (שורות 62-65 מפרוטוקול הדיון מיום י"ג סיון תשע"ו 19.06.2016). היא פרצה לתיבת הדואר האלקטרוני שלו וביצעה הקלטות ואיסוף חומרים שכל מטרתם להכפישו על לא עוול בכפו (כתב הגנה של הבעל בסעיף 15). היא אילצה אותו לעבור דירה מהדירה שלו בה הם היו דרים. בצר לו, ומחמת שחשש ממנה עד מאד הוא נאלץ לעזוב את הבית, ומיד לאחר 10 ימים היא כבר פתחה נגדו תיק לתביעת גירושין. לדבריו, מטרתה היתה אחת ויחידה לעשות עושר על חשבוננו, ואף חסכה סכום כסף נכבד בחשבונה האישי במהלך חיי הנישואין.

מדברי הבעל עולה כי האישה חשובה כמורדת ולא מגיע לה כתובתה (סעיף 17 לכתב ההגנה הנזכר).

סיכום תביעת הרכוש

תביעות האישה:

מעבר לכתובה תובעת האישה מהבעל כדלהלן:

- א. מחצית מסך 2,500 ₪ ששולמו ממשכורתו של הבעל כתשלום ראשון עבור האמבולנס שבבעלות משותפת של הבעל ואחרים.
- ב. מחצית מסך 18,000 ₪, שהוצאו מחשבונם המשותף עבור רכב הבעל עבור טסט, ביטוח, ותיקונים – על אף שתשלום זה כבר ניתן להם ע"י הורי הבעל למטרה ספציפית זו.

תביעות הבעל:

מנגד, ומעבר לדחייתו את תביעות האישה בשתי ידיו, תובע הבעל מהאישה תביעת רכוש מחצית משווי החפצים דלהלן:

- א. מחצית מסך 26,200 ₪ שווי מוצרי החשמל שנשארו בידיה + פינת אוכל וסלון.
- ב. סך 2,100 ₪ ששילם לאמה של האישה עבור המזגנים.
- ג. סך 11,200 ₪ בגין מוצרים למיניהם שהאישה רכשה לאחרונה, וכמפורט בסיכומי הבעל וב"כ בסעיף 68.
- ד. סך 57,375 ₪ בגין הוצאות למיניהן שפורטו בסיכומים בסעיף 68 בסופו, שהיו עבור האישה או עבור ביתם המשותף אך ירדו מחשבוננו האישי של הבעל.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ה. כמו"כ על פי החוזה שבידו, תובע הבעל דמי שכירות מהאישה על מגוריה שלה ובתה בביתו, בסך 117,500 ₪ בגין 47 חודשי שכירות.

הנידון – השאלות העומדות בפנינו

בטרם ניכנס לגופם של דברים, אין ספק כי יש בפנינו סתירה בין גרסת הבעל וגרסת האישה מי מהם האשם בגירושין, והאם האישה נחשבת למורדת באופן שהפסידה את כתובתה אם לא. עלינו להציג תחילה את השאלות העומדות בפנינו בהם נדון להלן:

א. מי מבין בני הזוג גרם לפירוד והביא לגירושין.

ב. גדר חיוב תוספת כתובה, כמתנה או כמכר.

ג. תביעת גירושין של צד, לנוכח יוזמת הצד שכנגד ומעשיו בשטח.

ד. האם יש הוכחה כלשהי להיותה של האישה "מורדת" על פי דין.

ה. קיזוז חוב קודם בתביעת הכתובה.

ו. סיכום הדברים – תבנא לדינא.

ז. פסק הדין.

דיון והכרעה

א. מי מבין בני הזוג גרם לפירוד והביא לגירושין.

הנה אין ספק שהדבר הראשון שעלינו לברר בעת תביעת כתובה הוא, בשל מי הסער הזה ומי אשם בגירושין.

בדרך כלל חזינן שישנם שני פרמטרים ברורים כדי לקבוע זאת.

א. מי עזב את הבית.

ב. מי פתח תביעת גירושין ראשונה.

לא תמיד שני הפרמטרים מצביעים על אותה תשובה. ישנם מקרים כמו בנידוננו, שהבעל הוא זה שעזב את הבית, אך במקביל דווקא האישה היא זו שפתחה תיק תביעת גירושין ראשונה.

בדרך כלל מקובל להניח כי הצד שעזב את הבית הוא זה שגרם לפירוד, כאשר הצד השני נוכח לראות את אשר לפניו ולאחר שקרא היטב את המפה הוא נאלץ לפתוח תיק לגירושין. אך ברור שהדבר איננו וודאי. ייתכן עד מאד שהצד שעזב את הבית הוא זה שנגרר לעשות כך לפי שמבחינתו כלו כל הקיצין לנוכח התנהגותו של הצד השני כלפיו, וכפי שבעצם טוען הבעל דנן.

חיוב כתובה כשהאישה גורמת סיום הנישואין

הנידון שהצבנו בתחילת הדברים מי מבין בני הזוג גרם למשבר, הינו חיוני עד מאד לגבי נשוא תביעה זו.

על אף חיובו הברור של הבעל בכתובת אשתו מרגע היכנסם לחופה, הנה מבואר בפוסקים שאישה הגורמת לסיום חיי הנישואין אינה זכאית לכתובה וכפי שנבאר בהמשך.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

נקדים ונאמר שעל אף שאין חפיפה גמורה בין דין עיקר כתובה ודין תוספת כתובה, אך בעניינים מסוימים דינם שווה כמו הנדון שלפנינו.

ב"עיקר כתובה", הטעם שאישה שתובעת ויוזמת גירושין מפסידה סכום זה – שהרי טעם התקנה לחייב עיקר כתובה – כדי שלא תהיה קלה בעיניו להוציאה, וזו שרוצה לצאת ממנו, אין עניין להכביד עליו שלא יגרש, ולכן מגרש בלא כתובה.

אולם בתוספת כתובה שסיבת החיוב שונה, שהרי אין החיוב מחמת תקנת חז"ל בכתובת אישה שבזה סגי ב-200 וזו בלבד, אלא שהבעל בחר מעצמו להוסיף לאשתו על כתובתה סכום נאה, וכל זאת מפני חיבת ביאה וכמבואר בגמרא. אם כן ההיגיון מורה לכאורה שאף שהאישה היא זו שגרמה את הפרידה ביניהם, מכל מקום מאחר והבעל התחייב לה בשטר הכתובה והוא אף קיבל את התמורה במהלך תקופת חייהם המשותפים, אם כן היה מקום לומר שחיוב זה יעמוד בעינו. אך אף על פי כן הדין שונה. האישה שגרמה לפירוק ביתם המשותף, מפסידה היא אף את תוספת הכתובה כאמור.

סברת הדברים מצינו בדברי הרמב"ם (הלכות אישות, פרק כד, הלכות ב, ג) וזה לשונו:

"אבל הנושא אישה ולא הכיר בה ונמצאת איילונית או מחייבי לאוין, וכן הנושא שניה בין הכיר בה בין לא הכיר בה, אין לה עיקר כתובה ולא תנאי מתנאי כתובה, אבל תוספת יש לה". ולמה אין להן עיקר ויש להן תוספת, העיקר שהוא תקנת חכמים כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה, הואיל ולא הכיר בה אין לה עיקר. אבל התוספת שהוא עצמו חייב בה כל זמן שתרצה ותעמוד לפניו והיא עמדה בתנאי שלה והרי הקנתה לו הנאה והרי היא עומדת, אבל התורה אסרתה עליו ומה היא יכולה לעשות, לפיכך יש לה תוספת שאין מעשיה הן הגורמין לה להיאסר אחר הנישואין אלא אסורה היתה מקודם".

מבואר בדבריו, שכל זמן שהאישה רוצה לעמוד בפניו והיא עומדת בתנאי שלה, יש לה תוספת, אף שעל פי דין תורה הוא חייב לגרש, אך אם האישה איננה מוכנה לעמוד לפניו ולעמוד בתנאי שלה, הרי היא מפסידה את תוספת כתובתה.

חזינן אם כן שאף לגבי דין תוספת כתובה שהבעל התחייב לה מדיליה ללא קשר לחיוב עיקר הכתובה, מכל מקום זהו רק כאשר הפירוד ביניהם נובע מחמתו, מה שאין כן היכא שהפירוד נבע מחמתה דאז אמרינן שעל דעת זה לא התחייב לה את התוספת כתובה. לפיכך, היכא שנמצאת איילונית והוא לא הכיר בה, או שהיא מחייבי לאוין ונישואיהם אינם יכולים להימשך על פי ההלכה, היה מקום לומר שהוא לא חייב לה את תוספת הכתובה כיון שהפירוד לא הגיע ממנו, וזהו שכתב הרמב"ם שהבעל כן חייב לה את התוספת כיון שהאשמה איננה

---

1. ומצאתי בשו"ת באר יצחק אבה"ע סימן ג' ענף ב' דב"ה ובעיקר, שהקשה מה שייך לחייב בתוספת כתובה שכל עיקרה מפני חיבת והנאת ביאה, הרי התברר שזה היה איסור וקיי"ל בברכות ל"ז: דאכילת איסור איננה הנאה כלל, וז"ל שם: "ובעיקר הך מילתא דפסקו הרמב"ם וכל הראשונים דחייבי לאוין שלא הכיר בה יש לה תוספת, ויסודם מהא דכתובות (דף ק"א) דאמר שמואל ל"ש אלא מנה ומאתים אבל תוס' יש להם, ופי' רש"י דמתנה בעלמא יחייב לה לחיבת ביאה, קשה הא מבואר בבכורות (ד' ל"ז) במוכר טריפה בחזקת כשירה דמה שאכל אינו מנכה לו משום דאכילת איסור לא נחשב' להנאה כמו בח"מ (סי' רל"ד) וביו"ד (סי' קי"ט), וע' ברמב"ם (פ"א מה' ברכות) ובאו"ח בט"ז (סי' קצ"ו ס"ק א') ובמג"א (סי' ר"ד ס"ק כ') מזה, א"כ קשה מפני מה אמרו בזה דביאת איסור חשיב' הנאת חיבת ביאה הא הנאת איסור לא הוי' הנאה, ודוחק לחלק דשאני אכילה דמאיס ביותר כמש"כ התוס' גבי אין הקדוש ברוך הוא מביא תקלה ע"י צדיקים", עיי"ש בדבריו.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

באישה כלל, ורק היכא שמעשיה הם הגורמים לפירוד, בהא לא התחייב לה הבעל את תוספת הכתובה.

ובביאור דבריו נראה, דהנה מצינו בגמרא בכתובות (ק"א.) וברש"י שם (בד"ה "אבל תוספת יש לה") שביאר שחיוב תוספת כתובה הוא משום חיבת ביאה. אם כן לכאורה היה מקום לומר שהחיוב של הבעל הינו מידי מאחר והאישה העומדת לפניו ברגע היכנסה לחופה עמו, היא התחייבה להעמיד עצמה עבורו, ומפני חיבת הביאה הוא הסכים להתחייב בתוספת הכתובה. אולם נראה שאין הכוונה שבאותה נקודת זמן התחייב הבעל מיידית בחיוב זה לגמרי ללא תנאי, אלא שזהו חיוב המתמשך התלוי ועומד בכך, שכל עוד והבעל רוצה בהמשך קיום הנישואין עמה הרי שהיא מעמידה את עצמה ורצונה לחיות עמו, ולכן הוא התחייב לה בתוספת הכתובה. לפיכך, רק כאשר הפירוד מגיע מצדו הוא התחייב לה את תוספת הכתובה, וכמו שכתב הרמב"ם "אבל התוספת שהוא עצמו חייב בה – כל זמן שתרצה ותעמוד לפניו – והיא עמדה בתנאי שלה" וכו' עכ"ל.

מוכח אם כן שסיבת החיוב היא סיבה מתמשכת וזהו מעין תנאי גמור שרק היכא שהגירושין באו ממנו כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה, אלא שמפני חיבת ביאה הוא היה מוכן להוסיף מדיליה על הסכום שחייבוהו חכמים. מה שאין כן היכא שהיא איננה מעוניינת בו והיא רוצה לסיים את קשר הנישואין ביניהם, הרי שבמצב שכזה אין הבעל חייב בתוספת הכתובה, כיון שמהות החיוב הינו שאם ירצה הבעל לגרש את האישה, אך האישה תרצה לעמוד בקשר האישות ביניהם, יהיה חייב לתת לה תוספת כתובה. אבל אם עתה היא רוצה לעזוב את בעלה ולסיים את קשר הנישואין, הרי על דעת זה לא התחייב לה תוספת כתובה, וכמו שכתב הכסף משנה שם: "אבל אם היא רוצה לצאת – אין לה תוספת, דאדעתא למיפק לא אקני לה" עכ"ל.

כלומר, שכאשר הפירוד הינו מצדה, אינו חייב בתוספת הכתובה שאז לא עלה בדעת הבעל להתחייב בזה – אף על גב שעד לשעת הפירוד שהיא יזמה, היא באמת העמידה עצמה עבורו ואף היתה לו חיבת הביאה – לפי שחז"ל ירדו לסוף דעתו להתחייב בתוספת הכתובה כנגד חיבת ביאה לאורך כל תקופת הנישואין, כל עוד שלא היא תיזום את מהלך הגירושין.

ובאמת שהראב"ד שם פליג על הרמב"ם בזה וסובר שבאיילונית כשלא הכיר בה קודם וכן בחייבי לאוין, אין הבעל חייב אף בתוספת כתובה וז"ל שם:

"א"א הרב ז"ל כך כתב (ספ"א), ותמהנו עליו על איילונית שלא הכיר בה למה יש לה תוספת."

לכאורה נראה שסברת הראב"ד לפטור את הבעל מתוספת הכתובה, הינה מחמת דין מקח טעות, שכיון שאילו היה יודע שהיא איילונית לא היה מקדשה, אם כן מהיכי תיתי שהוא חייב בתוספת כתובה. משמע שללא טעם זה גם הראב"ד מסכים שעקרונית יש בזה חיוב תוספת כתובה, וכמבאר².

2. ועייין בשו"ת דברי מלכיאל חלק א' סימן כ"ב באות ל' מה שכתב לבאר במחלוקתם של הרמב"ם והראב"ד, ומביא גם את סברת הר"ן שכתב שכיון שהבעל לא בירר מספיק טרם הקידושין ולא חשש שמא היא איילונית, הרי שהוא רצה לזוק בנכסיו, והיינו שהבעל לקח על עצמו את הסיכון, והתכוון לחייב את עצמו אף באופן שיתברר שאשתו איילונית. והביא כן אף בשם הנודע ביהודה שכתב כן במהדורא תניינא באבה"ע סימן ע"ח עיי"ש. א"כ סברת הרמב"ם אתי שפיר על פי ביאור הר"ן.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ובאמת שיסוד זה – שחיובו של הבעל בתוספת כתובה לאשתו הוא רק היכא שהוא היה הגורם לגירושין ולא כשאשתו גרמה לכך – כבר כתבוהו ראשונים נוספים בבירור יתר, ונציין דבריהם:

הנה ידועים דבריו של רבינו חננאל³ לגבי בעל שחייב לגרש את אשתו ואף כופין אותו על כך וכגון מחמת מומין שנמצאו בו וכדומה, שאף על גב שהאישה לא הפסידה את כתובתה – הגם שהיא זו שתבעה את הגירושין – מאחר וטענתה התבררה בבית הדין ויש כאן עילה הגוררת על פי תורתנו כפייה על הגט, וכאמור לא הפסידה את כתובתה בשל תביעתה, מכל מקום תוספת כתובה אין לה, דלעניין זה תוספת כתובה אינה ככתובה. מבאר שם רבינו חננאל את דבריו וזה לשון התוס' (יבמות סה: ד"ה כי הא):

“פירש רבינו חננאל דכל הנך דכופין מחמתה דוקא מנה ומאתים אית לה, אבל תוספת לית לה דאדעתא למיפק לא אוסיף לה וכו' ור"ת מפרש דלכל מילי הוי תנאי כתובה ככתובה.”

הרי שנחלקו בזה רבינו חננאל ור"ת, וס"ל לר"ח שהיא הפסידה את תוספת הכתובה כיון שבכוונת הבעל המתחייב בתוספת זו היה, שרק היכא שהוא יוציאה מדעתו הוא יתן לה התוספת כתובה, ולא במקרה שהגירושין מחמתה או מחמת הוראה חיצונית שאיננה תלויה בדעתו וברצונו. דברי הרמב"ם הנ"ל שהבאנו עולים בקנה אחד עם דעת רבינו חננאל ודלא כר"ת.

גם הרי"ף ביבמות (כא. ברי"ף) ס"ל הכי, וכתב רק שיטת הר"ח וזה לשונו:

“יש מי שאומר שכתובה זו דמחייבין לבעל בתביעת האישה מנה מאתים אבל תוספת לא, ואע"ג דתנאי כתובה ככתובה דמי, הכא אומדן דעתא הוא דכי אקני לה אדעתא למיקם קמיה, אדעתא למישקל ולמיפק לא אקני לה... וכשם שמצינו שיש תוספת בלא כתובה, כך יש כתובה בלא תוספת, כגון זו. והמחייב בהו כתובה ותוספת צריך ראייה ברורה, דמכללא לא מפקינן ממונא.”

וכן מצאנו בתשובת הרא"ש (כלל מ"ג סימן ה') בעניין אישה שטוענת שאין בעלה נזקק לה והיא עדיין בתולה, ואומרים על בעלה שהוא סריס חמה האם כופין אותו לגרש. ופסק שם הרא"ש, שמאחר ואיכא חזקה שאין אישה מעיזה פניה בפני בעלה, הרי היא נאמנת כל עוד שלא תבעה את כתובתה, וכופין אותו לגרש. וכתב שם בסוף דבריו, וזה לשונו:

ועיקר כתובה מגבינן ממדרש כתובה “כשתנשאי לאחר תטלי מה שכתוב ליכי”, וכן נדוניא שהכניסה לו, אבל תוספת לא יהיב לה שלא הוסיף לה אדעתא למשקל ולמיפק.

וכן בתשובתו הקודמת שם (כלל מ"ג סימן ד') לענין אישה שחיה עם בעלה למעלה מעשר שנים ולא זכתה לפרי בטן ובאה מחמת טענה דבעינא חוטרא לידיה ומרא לקבורה ותובעת גיטה. והרא"ש מביא שם את מחלוקתם של רבינו חננאל ור"ת הנזכרת, וכתב שם בסוף דבריו וזה לשונו:

מכל מקום, כיון דאיכא פלוגתא דרבוותא, לא מפקינן ממונא ואין לה תוספת, אבל מנה ומאתים ונדוניא שהכניסה אית לה.

הרי גם כאן מחמת הספק הכריע הרא"ש כדעת הר"ח ודלא כר"ת.

3. ודבריו הובאו בתוס' במסכת יבמות סה: ד"ה כי הא, עיי"ש.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ויעויין עוד בדברי ההגהות מרדכי (כתובות רפ"ט) שלאחר שהביא את מחלוקתם הנ"ל של רבינו חננאל ורבינו תם האם לכל דבר אמרינן שתנאי כתובה ככתובה, כתב לדינא וזה לשונו:

ועוד נראה לי שספר מצות גדול סובר שהלכה כרבינו חננאל, שהרי במצוה של פריה ורביה הביא דברי רבינו חננאל לענין פסק הלכה, ודברי רבינו תם לא הביא. וכן משמע קצת בתוס' שאנן כרבינו חננאל. ומצאתי מהר"ם היה רגיל לפסוק היכא שגדולים חלוקים בדבר, אי תפס אידך, לא מצי מפיק מיניה, דאמר ליה האי אייתי ראייה שהלכה כזה הרב שפסק כן.

ובסברת דברי הראשונים נראה להוסיף ולומר, דהנה זה ברור שהגם ששנינו "תנאי כתובה ככתובה", מכל מקום ביסוד הדברים שונה דין תוספת כתובה מחיוב עיקר כתובה, כי עיקר כתובה הוא חיוב מעיקר הדין ומתנאי ב"ד, בעוד שחיוב תוספת כתובה הוא חיוב שהבעל לקח על עצמו לתת מחמת חיבת ביאה כאמור, אף על גב שהוא לא חייב בזה מעיקר הדין כלל. משכך, אנו אומדים את דעתו בעת התחייבותו בתוספת כתובה, שבכוונתו היתה רק אם הגירושין יהיו מחמתו ולא מחמת האישה או סיבה חיצונית זו או אחרת כאמור.

לענין הלכה פסק השו"ע בבאה מחמת טענה (סימן קנ"ד סעיף ו') כשיטת ג' עמודי ההוראה וזה לשונו:

"האישה שתובעת גט בטענה שאינה ראויה לבנות ממנו (...) וכופין אותו להוציא, ויתן מנה מאתים, אבל לא תוספת.

ועיין בביאור הגר"א ס"ק כ"ו שכתב:

ויתן מנה וכו'. בתוס' הנ"ל כפר"ח ודלא כר"ת וכמו שפסק לעיל כמה פעמים כפירוש רבינו חננאל, דלאו בכל דברים תנאי כתובה ככתובה, וכמו שכתב הרא"ש בריש פרק אף על פי וכו' וכן כתבו הרי"ף ורא"ש ושאר פוסקים.

אם כן ברירא לן מילתא שכאשר האישה היא זו שתובעת גירושין, הריהי הפסידה את תוספת כתובתה.

ב. גדר חיוב תוספת כתובה, כמתנה או כמכר.

מצינו אם כן בראשונים וכן נפסק להלכה, שיש אומדנא בדעת הבעל כשהייב את עצמו בתוספת הכתובה, שזה רק על דעת כן שהאישה לא תובעת גירושין, אך בגוונא שהיא זו שתובעת את הגט, אמרינן "שאדעתא דלמישקל ולמיפק לא אוסיף לה". ועל אף ששנינו ש"דברים שבלב אינם דברים", אף על פי כן אנו אומדים זאת בדעתו בעת שהתחייב, ובאומדנא דמוכח אמרינן שדברים שבלב הוא דברים.

מקור לדין זה שאומדים בדעת המתחייב באומדנא דמוכח, מצינו במספר סוגיות בש"ס, כדוגמת הסוגיה בקידושין מ"ט עמוד ב' לגבי אדם שמכר נכסיו על מנת לעלות לארץ ישראל ונאנס ולא עלה⁴, וכגון בההיא דבבא בתרא (קמ"ו:י) גבי הכותב כל נכסיו לאחרים ושמע שיש לו בן דאמרינן שהמתנה בטילה, וכן גבי שטר מברחת בסוגיה בכתובות (ע"ה:) ובתוס' שם בדב"ה

4. ופסק רבא שהמקח קיים כיון שלא פירש כוונתו בעת המקח, והוי דברים שבלב ואינם דברים. ויעויין בתוס' שם בד"ה דברים שבלב שביארו שדווקא שם דלא הוי אומדנא דמוכח לגמרי לכן בעינן לכל הפחות גילוי דעת של המוכר בעת קיום המקח, משא"כ היכא דהוי אומדנא דמוכח גמורה שאז לא בעינן אפילו שגילה דעתו.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

"כתבינהו לברתה"⁵, וכן בסוגיה בכתובות (צ"ח עמוד א') גבי "זבין ולא איצטריכו ליה זוזי"⁶ דחזינן שם שהדרי זביני אף על גב שלא התנה בעת קיום המקח. ובתוס' שם (בדב"ה זבין) ביארו שמדובר כאן לכל הפחות שבעת קיום המקח הוא הזכיר שבדעתו למכור שדהו כדי לקנות שדה פלוני וכדו', אלא שלא התנה זאת מפורשות ככל הלכות תנאים.

העולה מהתוס' שם שישנם ג' דרגות בעניין אומדנא וכדלהלן:

א. מקרים בהם איכא אומדנא דמוכח לכל אדם שזו דעתו של המתחייב, ובמקרה זה אמרינן שהמקח בטל אף על גב שלא התנה דבריו ואפילו לא הזכיר כלל את כוונתו ורצונו בעת קיום המקח. – כדוגמת שטר מברחת, ובכותב כל נכסיו לאחר לפי שידע שבנו הלך למדינת הים ומת, ולפתע הגיע בנו, שהמקח בטל, ד"אנן סהדי"⁷ שכך כוונתו.

ב. מקרים בהם איכא אומדנא אך לא דמוכח, ושם אמרינן שהמקח יתבטל רק אם הוא לפחות הזכיר את כוונתו וגילה דעתו ורצונו בעת קיום המקח. – כדוגמת המקרה בקידושין (מ"ט:) כשמכר את נכסיו על מנת לעלות לארץ ישראל ונאנס ולא עלה⁸.

ג. מקרים בהם אין כלל אומדנא בעניין, ובמקרה זה אפילו אם הזכיר בעת קיום המקח, אין המקח מתבטל אלא אם כן התנה זאת במפורש בעת קיום המקח וככל דיני התנאים בתנאי כפול וכו'. – כדוגמת אדם שמכר את מלבושיו על מנת לעלות לארץ ישראל וכדו'.

כדברים הנ"ל פסק בשו"ע בחו"מ סימן ר"ז בסעיפים ג' – ד' וברמ"א שם עיי"ש.

עתה נחזור לנידוננו בעניין תוספת כתובה. הנה יש לעיין בסברא זו, ביחס לחיוב הבעל בתוספת הכתובה, שהרי זה ברור שאין כוונת הדברים שהבעל טוען שאילו היה יודע שהם יגיעו לסיטואציה שכזו שהנישואין יגיעו אל קיצם, הוא לא היה מתחייב עבורה בתוספת הכתובה, כיון שכל בעל יוכל לטעון כן ואכן טוען כן שהוא לא צפה מראש שאכן כך יתנהלו פני הדברים ויבוא לידי מצב עגום זה.

יתירה מזאת. האם יעלה על הדעת שהבעל יטען כן לגבי חיובו בעיקר הכתובה, ויטען לביטול חיוב זה? בודאי שלא, כיון שהוא חייב בזה מעיקר הדין, וכל מטרת חיובו בכתובה הינה לשם סיטואציה זו שחז"ל דואגים לאישה שחלילה לא תהא קלה בעיניו להוציאה. ברור הוא

---

5. מדובר שם באלמנה שבאה להינשא נישואין שניים ורוצה להבריא את נכסיה הקיימים מבעלה השני, ולכן טרם נישואיה עמו נותנת אותם לבתה באמצעות שטר מכר. לאחר זמן היא התגרשה, ובאה לקבל את השטר מבתה, ובתה טוענת שהיא מכרה לה באמת את נכסיה, ופסק רב נחמן וכן שמואל, ששטר מברחת לא מהני, דיש אומדנא שאדם לא נותן את כל נכסיו אפילו לילדיו ומשאיר את עצמו ללא כלום. ובתוס' שם פליגי על רש"י, וביארו דלא בעינן שם שמסרה מודעה בפני שני עדים על כוונתה להבריא את נכסיה מבעלה ולא למתנה לבתה, אלא סגי בכך שגילתה את דעתה בעת המעשה, וזוהי אומדנא פשוטה ולא חשיב דברים שבלב.

6. מדובר שם באדם שמכר שדהו והיה ברור לכולם שמטרתו לקנות בכסף שיקבל בתמורה לשדהו, שדה ידועה אחרת, והנה לאחר שהוא מכר את שדהו, חזר בו המוכר שלו ואינו מוכר לו, ועתה נותר מיועדנו קרח מכאן ומכאן, ופסקה הגמרא שם להלכה שהמקח חוזר.

7. וזהו לשון הרא"ש בנדרים בדף כ"ח עמוד א', עיי"ש בדבריו דאזיל בשיטת התוס'.

8. ובה מציינו מחלוקת הראשונים והביאה הטור שם, האם דין זה – שמהני גילוי דעת בעת המקח אף בלא תנאי, נוהג רק במכר קרקעותיו או שמא גם במכירת מטלטלין. דעת הר"ח שה"ה במטלטלין, ודעת ר"י שרק בקרקע, אך במטלטלין בעינן תמיד שיעשה תנאי, ואף אם גילה דעתו שמוכר רק כדי לקנות משהו אחר לא מהני, והמקח איננו חוזר היכא שלא התנה. וברמ"א בסימן ר"ז סעיף ג' פסק כהטור וכדעת הר"ח.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

שכל גבר מבין היטב כי תיתכן אפשרות שכזו, ורק משום כך ולשם כך הוא התחייב, ואם כן לכאורה הוא הדין גם לגבי תוספת הכתובה יש לומר כן, שאף על גב שהוא לא היה חייב להוסיף לה מדיליה, אך מכל מקום לאחר שהוסיף לה, הוי כחלק מחיוב הכתובה לכל דבר ועניין וכדברי הגמרא "תנאי כתובה ככתובה". מטרת חיוב זה כדי לדאוג לאישה שלא תצא ממנו בלא כלום, ואם כן מהיכתי תיתי לחלק בין מקרים ולומר שאם האישה תובעת את הגט, לא תקבל את תוספת הכתובה שעל דעת כן הוא לא התחייב לה?

ובתחילה חשבתי לומר בפשטות, שחלוק דין תוספת כתובה מעיקר הכתובה, מפני שדין הכתובה הוי חוב גמור על הבעל מעיקר הדין, ולכן חשיב כמכר ממש, וכל עוד שאין לנו אומדנא דמוכח בדעתו ובדעת כל אדם שבמקרה כלשהו הוא לא היה מוכן להתחייב, הרי שהוא חייב. מה שאין כן בתוספת כתובה, שכיון שהוא לא חייב מעיקר הדין אלא מוסיף לה מרצונו הטוב, אם כן חשיב כמתנה בעלמא, ובמתנה אמרינן שאומדן דעת כלשהו מבטל את המתנה, כי דברים שבלב במתנה הוי דברים.

דין זה שנינו בדברי הרמ"א בחו"מ סימן ר"ז (סעיף ד'), שלאחר שהביא השו"ע שם את הדין לגבי אומדנא במכר, פסק הרמ"א כדעת התוס' והרא"ש שבאומדנא דמוכח מתבטל המכר אפילו ללא גילוי דעת כלל, ובהמשך דבריו כתב שם וזה לשונו:

"ויש אומרים דבמתנה דברים שבלב הויין דברים."

מקור הרמ"א מדברי הראשונים, הגהות הרי"ף בכתובות, בתוס' רי"ד בקידושין שם בסוגיה, וכן כתב הרקאנטי בשם הריב"ם, דבמתנה לא בעינן לגילוי דעת כלל כיון שדברים שבלב במתנה הוי דברים.

בסברת החילוק בזה בין מכר למתנה כתב שם הסמ"ע בס"ק י' וזה לשונו:

"הטעם דדווקא במכר דקיבל מעות מסתמא גמר ומקני אם לא דפירש, מה שאין כן במתנה דהוא בחינם, דאומדן דעת כל דהו מבטל את המעשה ואמרינן ביה דלא גמר בדעתו לתנו לו בחנם."

מבואר אם כן שכל אימת שאדם נותן מתנה לחברו, כיון שזו נתינה שהוא איננו חייב בה כלל ועושה כן רק מרצונו הטוב, לכן כל אומדן דעת כלשהו כבר מבטל את המתנה, ואנו מסבירים את דעת הנותן שאם היה יודע זאת הוא לא היה מסכים לכך בשום פנים. מה שאין כן במכר שכיון שהוא מקבל תמורה למקח, לפיכך לא כל דבר קל מהוה אומדן דעת לבטל את המקח.

ובאמת שבגדר חיוב זה של "תוספת כתובה" שהבעל נטל על עצמו, יש מקום לדון אי הוי כמכר או כמתנה. היינו, שמחד ניתן להגדיר זאת כמכר ממש, דאף על גב שהוא לא חייב בזה מעיקר הדין, מכל מקום כיון שהוא מקבל מהאישה את חיוביה כלפיו ואיכא נמי חיבת ביאה, וכמו כן חיוב זה של הבעל נוצר תחת החופה ותוך כדי חיובים הדדיים של בני הזוג זה לזה, הוא נותן לה כנגד חיוביה כלפיו את תוספת הכתובה, אם כן הוי ממש כמכר של דבר מסוים כנגד תמורתו, ותוספת הכתובה הינה בעצם כנגד נישואיה עמו, אלא שמפאת חיבתו אליה הוא "משלם" ו"מוכר" לה יותר. מאידך, ניתן בהחלט לומר דהוי כמתנה ולא כמכר, לפי שהוא נותן לה מעבר למה שהוא חייב ליתן. נכון שהוא "נותן" לה התחייבות זו כנגד נישואיה עמו, אך לזה בלבד יכול היה להסתפק ב"תשלום עיקר הכתובה" ולא מעבר לכך, לכן אפשר שיתרת הסכום של תוספת הכתובה מעבר לעיקר הכתובה הוי כמתנה בעלמא. הן אמת שיש לו חיבת ביאה כדאמרן, אך זוהי הסיבה שהוא החליט לתת לה מתנה, ולא הוי כתמורה למה שהוא נותן לה,

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

כיון שמה שהיא נותנת לו היא חייבת מעיקר הדין כלפיו כשם שהוא חייב כלפיה בעיקר הכתובה מעיקר הדין.

נפקא מינה לדינא בחקירה זו תהא כאמור כשאנו דנים באומדן דעת הבעל בעת שהתחייב לאישה תחת החופה בתוספת הכתובה. הנה הבאנו לעיל שבמכר שאין אפשרות לבטלו אלא אם כן בהלכות תנאים או בגוונא שלפחות גילה דעתו בעת המקח על רצונו, או שיש אומדנא דמוכח ברורה ו"אנן סהדי" שעל דעת כן הוא לא היה מוכר. מה שאין כן במתנה שדברים שבלב הוי דברים, שאומדן דעת כלשהו מבטל את המתנה.

מענה, אם נימא שתוספת כתובה חשיבא כמכר, אם כן נצטרך כל פעם לדון היטב בכל מקרה ומקרה לגופו, האם יש כאן אומדנא דמוכח לבטל חיוב זה מעיקרו או לא, כיון שאין ולא קיים שום גילוי דעת לכך בעת שהתחייב כלפי אשתו מתחת החופה, ובודאי שלא עשה תנאי ככל הלכות תנאים. מה שאין כן אם נימא שחיוב תוספת כתובה מוגדר בהלכה כמתנה ולא כמכר, אם כן סגי באומדן דעת כלשהו כדי לבטל את המתנה, וכפסיקת הרמ"א הנ"ל להלכה.

בטרם נפשוט חקירה זו ולאחר העיון נראה, שאף אם נימא שגדר חיוב זה של הבעל בתוספת הכתובה חשיב כמתנה בעלמא שהוא נותן לה – שהרי ברור לכולנו שהוא איננו חייב היה לעשות כן – מכל מקום עדיין יש להקשות טובא, שהרי גם במתנה על אף ששינוי שאומדן דעת כלשהו מועיל לבטל את המתנה ודברים שבלב הוי דברים, מכל מקום זהו רק כאשר אנו דנים על רגע נתינת המתנה כאמור, ואנו יוצאים מנקודת הנחה שכיון שנתן בחינם, אילו היה יודע נתונים אלו שעתה התגלו לנו והדבר משנה את פני התמונה כולה בעת הנתינה, לכך הנותן לא היה מסכים כלל ולכן המתנה בטילה אף על גב שלא היה אפילו גילוי דעת כלל מצד הנותן. מה שאין כן היכא כשאין אנו דנים על זמן הנתינה, אלא אך ורק על שינוי נסיבות וסיטואציה חדשה שנוצרה לאחר זמן הנתינה, דבזה לא מצינו שנאמר שדברים שבלב הוי דברים והמתנה בטילה מאליה, אדרבה, בזה מצינו בדיוק להיפך, דאף על גב שברור לנו שאילו היה הנותן יודע שזה מה שיהיה לבסוף הוא לא היה נותן את המתנה, וכגון שנתן מתנה לאוהבו שנהפך לאחר מיכן לשונאו, שבודאי אין לו אפשרות לחזור בו ממתנתו שנתן אם וכאשר חלו שינויי נסיבות בשטח רק לאחר מיכן.

הלכה ברורה זו מצינו בדבריו של תרומת הדשן בסיומן שי"ז, ואצטט את דבריו:

"שאלה: שמעון אוכל עם חמיו ראובן הוא ואשתו ב' שנים יותר על קצבת הזמן שהגביל לתת להם המזונות לאחר החתונה, ועתה בא ראובן ותבע מחתנו שיפרע לו המזונות עבורו ועבור אשתו של אותם שנים היתירות. השיב שמעון לא תבעת ממני כלום כל אותם הימים גם לא אמרת מעולם שדעתך ליטול ממני דמים כי כבר נתת לחתנך הראשון מזונות לו ולאשתו ב' או ג' שנים יותר על השנים שקצבת להם ולא תבעת ולא נטלת מהן כלום, וראובן השיב לא הפסדתי דיני בזה מה שנתתי כבר לחתני מה לך בזה לא רציתי למחול לך, הדין עם מי. תשובה: יראה דלפום ריהטא הסברא והדין נוטה לשמעון, אבל כי דייקנן שפיר נראה טפי דהדין עם ראובן, ואפי' אי ראובן איש עשיר הוא ואין דרכו להאכיל ב"א בשכר, מ"מ דמיא לחצר דלא קיימא לאגרא דצריך הדר בו להעלות שכר אי גברא דעביד למיגר הוא, הוי זה נהנה וזה חסר מעט, כגון בבית חדש שחרוריתא דאישיתא שאז צריך לשלם לו כל הנאותיו... וכל שכן בנ"ד דזה נהנה וזה חסר ממש הוא, שהרי ודאי ראובן היה צריך יותר יציאות לשולחנו בשביל שמעון ואשתו... ומצאתי שפסק מהרי"ח בשם רבינו אפרים מי שאמר לחבירו אכול עמי ואכל עמו

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

חייב לשלם לו דמי מזונו משבור את כדי וקרע כסותי דחייב אף על פי שמותר לו לשבור... "עכ"ל.

מבואר בדבריו, שכאשר אדם נותן לשני דבר כלשהו או מאכיל אותו, אף על גב שלא אמר לו מראש שהוא רוצה תשלום עבור זה, עדיין יכול לתובעו שישלם לו, ואין הנהגה יכול לטעון "בחינם עשית עמדי"⁹.

בהמשך דבריו, ועל אף שפסק לחייב את החתן לשלם לחמיו על שהאכילו שנתיים ימים מעבר להתחייבותו, כתב שם בסוף וזה לשונו:

"אמנם נראה, אם ראובן איניש אמוד הוא בנכסים ורגילות הוא בעשירים שבאותה מדינה שנותנים לחתנם ולבתם שנה או שנתיים מותר על הקצבה שמקבלין עליהם, והדברים נראה שאם לא היה לו כעס ומריבה עם חתנו לא היה תובע ממנו כלום, ואם כן אומדנא דמוכח היא שמחל לו כל המזונות עד שנולדה מריבה ביניהם. כה"ג ודאי פטור שמעון החתן לשלם, דכיון דמחל פעם אחת שוב אינו יכול לחזור ולתבוע. אבל אי לאו בדרך זה חייב שמעון לפרוע לחמיו תשלום מזונות שנתן לו."

כלומר, שאם נראה לבית הדין שהוא נתן לחתנו את האוכל כמתנה גמורה וכפי שנוהגים שם בני העיר הנמצאים במעמדו הפיננסי של החותן, אלא שלאחר מיכן החותן והחתן רבו ביניהם והחתן נהפך מאוהב לשונא, כי אז לא אמרינן שהמתנה תתבטל, דזה פשוט שאם הוא כבר מחל לו על כך בתחילה וגמר בדעתו ליתן לו במתנה, שוב אינו יכול לחזור בו.

להלכה הביא הרמ"א את דברי התרומת הדשן בחו"מ סימן רמ"ו סעיף י"ז עיי"ש.

נמצאנו למדים, שאף במתנה שאמרנו שדברים שבלב הוי דברים ואומדן דעת כלשהו מבטלה, זהו רק כאשר דנים אנו על שעת הנתינה, ולא לאחר מיכן, שבודאי שאין אדם יכול לאחר זמן לחזור בו מהמתנה שנתן, אף על גב שמשעת נתינת המתנה היה שינוי נסיבות קיצוני ביותר וחתנו נהפך מאוהב לשונא, כאמור.

עתה שוב נשוב לתוספת כתובה.

הנה לגופם של דברים נראה ברור שתוספת כתובה חשיבא כמתנה ולא כמכר, וכאידך גיסא בחקירה הנ"ל. סברת הדברים, שכל אימת שאדם נותן לזולתו דבר שאינו חייב בו, הוי מתנה ולא מכר. הן אמת שכל נותן מתנה, סיבותיו עמו מדוע החליט לתת ולמי, אך אין בסיבת הנתינה בכדי להפוך את המתנה כהכרח וכמכר שהוא מקבל עבורו תמורה, שהרי אין נותן המתנה חייב לעשות זאת. אם כן גם תוספת כתובה שהבעל מתחייב משום חיבת ביאה דאית ביה, עדיין הוי בגדר מתנה בלבד ולא כמכר. הדברים פשוטים.

ובאמת שמצינו כן להדיא בלשונו הזהב של רש"י בכתובות (ק"א). שכתב לבאר (כד"ה "אבל תוספת יש לה") יסוד חיוב תוספת כתובה, וזה לשונו:

"דמתנה בעלמא יהיב לה בחיבת ביאה."

הרי שכתב בפשיטות דהוי מתנה בעלמא, כאשר סיבת הנתינה היא מחמת חיבת ביאה כאמור.

9. יעויין שם באורך בנושאי כלים שם, בש"ך בס"ק י"א בשם המהרש"ל, ובקצוה"ח שם בס"ק א' ובס"ק ב' ובנתיבות המשפט שם בס"ק ה', אך אין זה נוגע לענייננו.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

והשתא, לאחר שהסקנו שתוספת כתובה הוי כמתנה בעלמא, לאור הדברים הנ"ל יש לדון טובא בשנית בסברת הראשונים הנ"ל "דאדעתא למשקל ולמיפק לא אוסיף לה".

לכאורה יש מקום לשאול במה זה שונה מההלכה שהזכרנו זה עתה מדברי התרומת הדשן ופסיקת הרמ"א בחו"מ, שאדם שנתן מתנה לחברו אוהבו ולאחר מיכן נהפך לשונאו, אינו יכול לחזור בו מהמתנה על אף ששינוי לעיל שבמתנה אומדן דעת כלשהו מבטל את המתנה. מאי שנא גבי תוספת כתובה, ומדוע במקרים שהאישה תובעת את גטה ואין הבעל יזם את הפירוד, הוא פטור מליתן לאשתו את התוספת כתובה מאחר "דאדעתא דלמישקל ולמיפק לא אוסיף לה", הרי למדנו מדברי תרומת הדשן שאין אדם יכול לחזור בו מהמתנה אם שינוי הנסיבות נעשה לאחר זמן הנתנה, ומאי שנא סברא זו מכל מתנה לאוהב שנהפך והיה לשונא שאין נתן המתנה יכול לחזור בו, ומדוע פטור הבעל מתשלום תוספת הכתובה?

והנראה בס"ד לבאר בזה, שבאמת יש חילוק יסודי מהותי ושורשי בין שתי סברות אלו, וסברת הראשונים "דאדעתא למישקל ולמיפק לא יהיב לה" לא קרבה כלל לדין שמצינו במתנה לאוהבו ונהפך לשונאו. היינו, דודאי שאין כוונת הראשונים הנ"ל שיש אומדנא בדעת הבעל שאילו היה יודע בעת המעשה את שינויי העתיד, הוא לא היה מתחייב. סברא כזו לא מצינו במתנה כלל וכדאמרן. כוונת הראשונים לומר שחז"ל ירדו לסוף דעתו של הבעל המתחייב, שיש כאן התחייבות מותנית ועומדת, שכל חיובו זה בתוספת כתובה שהוא התחייב בו מרצונו הטוב והחופשי, זהו רק וכאשר אם בסופו של דבר הבעל יגרש את אשתו מיוזמתו שלו ומרצונו, אולם היכא שמאן דהו יכתוב לו זאת וידרוש ממנו ו/או יאלץ אותו לגרש את אשתו בניגוד לרצונו, ככה"ג הוא לא התחייב כלל בתוספת הכתובה.

נוסיף בביאור הדברים. הנה אין ספק בכך שכל בעל העומד בפנינו בעת דיון בחיוב הכתובה טוען, שאילו היה יודע שכך ייראו חיי נישואיו, הוא לא היה מעלה בדעתו כלל להתחייב ועוד בסכום שכזה¹⁰. ברור שטענה זו איננה יכולה להישמע, שהרי החיים דינמיים הם, וישנם שינויים לכל אורך הדרך, והוא בר דעת להבין שאין בעל שהולך מראש להינשא למספר שנים ומתכנן מראש את גירושיו, אלא ישנם אחוזים מסוימים שיבוא הקץ על חיי הנישואין, ועל מצב שכזה בדיוק הוא מתחייב לאשתו שבעת גירושיה הוא יתן לה את כתובתה, וכל זאת כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה. אם כן לכאורה הוא הדין לגבי תוספת כתובה, אלא שמאחר והוא בעצם מגדיל את הסכום בכתובה שהוא כלל אינו חייב בו מעיקר הדין, זה כבר נחשב למתנה. שאלתינו היתה שגם במתנה אין אפשרות לבטלה בגין שינויים עתידיים אלו ואחרים וכאוהבו ונמצא שונאו, ואם כן מהי כוונת רבינו חננאל בסברא זו "שאדעתא דלמישקל ולמיפק לא אוסיף לה"? כאן אנו חייבים לחדש להוסיף ולומר בדעת הראשונים הנ"ל, שחז"ל הבינו בדעתו של הבעל בעומדו מתחת לחופה ומתחייב בתוספת הכתובה, שעל אף שהוא יודע, מבין וחי את המצב בו הוא נמצא, הן אמת שהוא מחליט לתת לה מתנה מדעתו, וכמו שמצינו ברש"י בכתובות, אמנם מדובר במתנה, אך יש בה מאפיינים הדומים למכר. יש כאן התנייה תלויה ועומדת, שהבעל מעוניין לקבל מאשתו. נכון שזה לא מכר במובן של "תן וקח" כתמורה לדבר, שהרי זה כבר מעבר ל"עיקר כתובה", אך יש כאן סיבה ומניע, מטרה ותנאי למתנה זו, שהבעל מעוניין לקבל מאשתו את חיוביה כלפיו, ורק מפני זה של "חיבת הביאה" הוא הסכים לתת את המתנה. בכוונתו של הבעל, שכל עוד שהגירושין במידה ויהיו, יהיו מחמתו ומרצונו וביוזמתו

10. זהו אולי המקום להתריע בשער בת רבים על כל מסדרי הקידושין למיניהם שלא יתנו בשום פנים ואופן לחתנים הצעירים להתחייב בכתובה בסכום מופרז. הדבר גורם לאחר מיכן לנזק חמור לשני הצדדים כאחד ואכמ"ל.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

שלו בלבד. דבר אחד הבעל איננו מוכן, הוא לא יהיה מוכן לסבול זאת שהוא נתן לאשתו מתנה כה גדולה בעת נישואיהם, והנה לאחר זמן היא מנצלת אותו, ומחליטה לסיים את מערכת הנישואין ו"לגרוף" אל כיסה את אותה מתנה שהוא נתן לה, ודאי שבכוונתו היתה ליהנות מהחיים המשותפים עם אשתו למשך כל חייו, ולכן הסכים להתחייב לה סכום מורחב כתוספת לעיקר הכתובה. סכום זה ניתן לה אך ורק בהתניה חד משמעית, שהנישואין הללו ימשיכו עד בלי די – אא"כ הוא ורק הוא יחליט כי הם באו אל קיצם. לא האישה ואף לא ב"ד יחליטו לו. זוהי אומדנת חז"ל בדעת הבעל נותן המתנה – לביאורם של הראשונים הנ"ל¹¹.

נמצא אם כן שאין הסברא כאן שאנו מבטלים את המתנה שניתנה עקב שינויים עתידיים שנוצרו לאחר מיכן, אלא סברא בדעת נותן המתנה עכשיו שמטרתו לקבל מאשתו דבר המתמשך לתקופת כל חייהם המשותפים, ושלא ייעצר על ידי מאן דהו כי אם מרצונו שלו אם ירצה ויזום זאת.

הדברים משתלבים כמין חומר בביאור דברי הרמב"ם בהלכות אישות (פרק כ"ד הלכה ב', ג') שהבאנו לעיל, שכתב לגבי בעל שנשא אישה ולא ידע שהיא איילונית, או שהיא מחייבי לאוין, שהוא חייב לה את תוספת כתובתה – אף על גב שהוא פטור מעיקר הכתובה. וכתב שם וזה לשונו:

ולמה אין להן עיקר ויש להן תוספת, העיקר שהוא תקנת חכמים כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה, הואיל ולא הכיר בה אין לה עיקר. אבל התוספת שהוא עצמו חייב בה כל זמן שתרצה ותעמוד לפניו והיא עמדה בתנאי שלה והרי הקנתה לו הנאה והרי היא עומדת, אבל התורה אסרתה עליו ומה היא יכולה לעשות לפיכך יש לה תוספת שאין מעשיה הן הגורמין לה להיאסר אחר הנישואין אלא אסורה היתה מקודם.

היינו ממש כמו שהסברנו, שכל המתנה שנתן לה הבעל, היא בתנאי שהיא "הקנתה לו הנאה" כלשונו הזהב של הרמב"ם. היינו כפי שהגדרנו זאת שחיוב תשלום תוספת כתובה הוי כמתנה שהבעל נותן לאשתו מתחת החופה – מתנה שהוא החליט לתתה אך ורק מחמת הנתנה שאשתו נותנת לו בהתחייבותה ובאופן מתמשך למשך כל ימי חייהם, בלא שתיפסק הנאה זו אם לא ביוזמתו שלו בלבד, במידה ויחליט לגרשה.

והנה לאחר כותבי כל זאת, חזיתי בפסק דין שיצא לאחרונה ע"י אב"ד תל אביב ידידי הגאון הרב צבי בן יעקב שליט"א שעסק בין השאר במה שהובא כאן. יעויין שם בדבריו שהביא מקור לדין אומדנא בתוספת כתובה מהסוגיה בכתובות (נ"ד). גבי אלמנה שבאה לגבות כתובתה דנפסק להלכה כדעת רב שם ששמין בגדים שעליה ודלא כשמואל, והטעם "דכי אקני לה אדעתא למיקם קמיה, אדעתא למשקל ולמיפק לא אקני לה", ואף הביא את דברי רבי עקיבא איגר בחידושו לכתובות שם שביאר, שבגדים אלו אינם שלה כלל, אלא שאולים לה בלבד כדי שתקשט בפניו, ותו לא. לפי"ז ביאר שם את הסברא גבי תוספת כתובה דכמו שמצאנו בבגדי האלמנה ותכשיטיה, שאמרינן שהם אינה שלה ממש, כיון שהבעל לא היה חייב ליתן לה מעיקר הדין אלא מנדבת ליבו עשה כן, ואמדינן בכוונתו במתנה על הצד המינימום, ושנתן לה אותם

11. כאמור לעיל, רבינו תם פליג על רבינו חננאל כפי שהביאו בתוס', אך הלכה נפסקה כדעת רבינו חננאל כאמור.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לסיבת הנישואין בלבד, א"כ הוא הדין גם לגבי תוספת כתובה, שאמדין את דעתו שרצונו שהוא עצמו גם כן יהנה מהמתנה שנתן, ודברים שבלב במתנה הוי דברים¹².

המורם מכאן לנידונו. אין ספק שאם נצא מנקודת הנחה כי סיבת הפירוד הינה מחמת האישה ולא הבעל, הרי שאין לחייב את הבעל בכתובה ובתוספת הכתובה כאמור¹³. לקמן נברר זאת מי יזם את הפירוד.

ג. תביעת גירושין של צד, לנוכח יוזמת הצד שכנגד ומעשיו בשטח.

העלנו עד כה שכאשר האישה תובעת את הגירושין, היא איננה זכאית לקבל מבעלה את תוספת הכתובה, של מנת כן הוא לא התחייב ליתן לה מתנה יקרה זו, אלא מפני חיבת ביאה שהיא מעמידה עצמה בפניו למשך כל חייהם – כל עוד שהוא יהיה זה שיזום את הפירוד ביניהם, אך לא כשהיא תובעת את גיטה ושמה קץ לחיי הנישואין.

חידוש גדול יותר מצינו בדבריו של ההגהות אשרי.

בהגהות אשרי (כתובות יג, ה) מבואר שלא רק באופן שהיא תובעת גירושין הפסידה את התוספת, אלא אף באופן שהבעל פתח בתביעת גירושין קודם, אך מתברר לביה"ד שהאישה היא זו שהביאתו לידי כך, והיא מרגילה קטטה עד שנאלץ לגרש אותה, אין לה תוספת כתובה כלל, וזה לשונו שם:

---

12. והנה בהמשך דבריו שם לאחר שביאר את רבינו חננאל בכוונת הבעל שכל התחייבותו הינה רק למקרה שהוא מגרש מדעתו, ורצונו של הבעל תמיד ליהנות הוא עצמו מהמתנה שנתן לאשתו, כתב שם ב' שיתכן שיש בזה נפק"מ לדינא:

א. בגוונא שהגירושין ביוזמת האישה, אך הבעל מסכים להם – שהבעל פטור מתוספת כתובה, "דעל דעת שיצטרך לגרש מחמת רצון האישה על דעת כן לא התחייב". והיינו שיש נפק"מ בין היכא שהבעל "רוצה להתגרש" ופתח תיק לגירושין, לבין היכא ש"הבעל מוכן ומסכים להתגרש", אך לא הוא היוזם, והוא איננו רוצה מהלך זה כלל, שבכה"ג הוא פטור מלשלם את תוספת הכתובה כדאמרן.

ב. בגוונא שמגרש את אשתו מאחר ומצא בה "ערוות דבר" וחייב להוציאה על פי דין – הבעל פטור מתוספת כתובתה, שהרי איננו מוציאה מרצונו.

ויעויין שם מה שכתב בזה. ולענ"ד, על פי הדברים שביארנו לעיל, ניתן לומר ששונה המצב כשמגרשה מחמת שמצא בה "ערוות דבר" לבין המקרים שמגרשה מחמת תביעתה לגירושין או מפני שבי"ד כופין עליו לגרשה. כי סברת הדברים כפי שביארנו לעיל הינה שהבעל רוצה להמשיך ולשלוט במצב כמות שהוא, וכל עוד שהוא מעוניין באישה זו, הוא חפץ לקבל הימנה את חיוביה כלפיו – א"כ הוא יחליט ביוזמתו להתגרש. רק מחמת כך הוא הסכים מיוזמתו ומרצונו הטוב להתחייב בסכום של "תוספת הכתובה". מעתה יש לומר, שאף בגוונא שמצא בה ערוות דבר, מ"מ כיון שהוא הוא זה שמקבל את ההחלטות ולא שמאן דהו מכתוב לו מלמעלה בניגוד לרצונו, לכן אף בכה"ג הוא כן התחייב לה על תוספת כתובתה. הן אמת שלנוכח פני הדברים הוא נאלץ לאסוף את שבריו ולגרש את אשתו, אך קבלת ההחלטה מתבצעת אך ורק על ידו והיא כבר שרירה וקיימת. במצב שכזה אכן יהיה חייב בתוספת, כיון שאין כאן מי שמקבל עבורו את ההחלטות בניגוד לרצונו, אלא ישנה בפניו מציאות חזקה הטופחת על פניו של הבעל, ובעקבותיה הוא זה שקיבל את ההחלטה לגרשה. כמו"כ על פי דברינו ניתן להבין כמין חומר את דברי הלבוש שהביא שם, שכתב להלכה, שאפילו היכא שמצא בה "ערוות דבר" מתנותיה שנתן לה הינם שלה. ואכמ"ל יותר.

13. ואולי יש להוסיף סברא ואומדנא נוספת בנידונו כשמדובר בנישואין שניים וקצרים כל כך, ואכמ"ל.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

"וכן מצאתי בתשובת רב פלטוי גאון וזה לשונו והיכא דארגילו קטטה אם היא מרגלת, כמורדת הוי, ואין לה כלום, ואם הוא מרגיל יש לה כל כתובה וכו'."

הרי שבדבריו חזינו, שבכואנו לקבוע אם האישה זכאית לתוספת כתובה או לא, אין אנו שואלים את עצמינו רק את השאלה הטריטוריאלי "מי עזב את הבית" או "מי הוא זה אשר פתח תביעת גירושין ראשונה". השאלה העיקרית שאנו שואלים את עצמנו – "בשל מי נהיה הסער הזה". מי הוא זה אשר החליט כי חיי הנישואין באו לקיצם, ופעל יזם והניע את התהליכים שהביאו את קשר הנישואין אל סופו.

מדברים אלו עולה כי זכאותה או אי זכאותה של האישה לכתובתה אינה תלויה בשאלה מי עזב את הבית או מי הגיש את תביעת הגירושין – אף שפעמים שהתשובה לשאלה זו יכולה לתת לנו אינדיקציה על זהותו של יוזם הליך הפירוד – אלא מי "הניע" את הליך הגירושין.

עקרון דומה עולה מדברי הטור (אבן העזר סי' קי"ח) שכתב:

"מי שהיא תובעת לבעלה לגרשה ויצאו הגירושין ממנה אין לה מן הדין לגבות זולתו וכו' ואם תבע הוא הגירושין אינו יכול לגרשה אלא לרצונה או לאחר שיפרע לה כל סכום כתובתה עיקר ונדוניא ותוספת."

לשונו הזהב של הטור אומרת דרשני. הטור יכול היה לחלק בין אם האישה היא זו הגישה את תביעת הגירושין לבין אם הבעל עשה זאת, ומדוע הוסיף מילים נוספות "ויצאו הגירושין ממנה"? אלא כדי ללמדנו בינה ולהסביר לנו את עיקר המודד לחיוב כתובה – מי שהיא תובעת לבעלה לגרשה "ויצאו הגירושין ממנה". היינו שיתכן שאישה מגישה תביעת גירושין אך לא היו הגירושין ממנה, כגון שהבעל ירד לחייה עד שנאלצה לתבוע פירוד, באופן זה היא תהא זכאית לכתובה ותוספת. וכן לאידך גיסא, אף אם בעלה הגיש את תביעת הגירושין, אך לביה"ד התברר כי "יצאו הגירושין ממנה", דבכה"ג לא תהיה האישה זכאית לכתובה ולתוספת הכתובה.

ובאמת שיסוד דין זה שהזכרנו – שאין אנו מסתכלים רק על התוצאה המעשית בשטח מי פתח את תיק הגירושין או מי עזב את הבית, אלא על השורש והגורם שמחמתו יצאו הגירושין – מצינו להדיא גם במקרים אחרים.

הנה בשו"ע אבן העזר (סימן קט"ו סעיף ד') פסק לגבי אישה המקללת את בעלה בפניו שהדין הוא שיגרשנה והפסידה כתובתה. ובבאר היטב שם בס"ק י"ד הוסיף וכתב בזה הלשון:

"ודווקא על מגן, אבל אם מכה לה או מצערה הרבה, אין אדם נתפס על צערו ואינה מפסדת כתובתה. מהרא"ם סימן נ"ג."

הרמ"א בסימן קנ"ד סעיף ג' הביא זאת להלכה, ויסוד הדברים מצינו בתשובה (המיוחסות) לרמב"ן בסימן ק"ב, והביאו כבר הבית יוסף באבה"ע בסוף סימן ע"ד, וזה לשונו:

"שנשאל על בעל המכה את אשתו בכל יום עד שהוצרכה לצאת מביתו וללכת לבית אביה, והוא טוען שמקללתו בפניו, והיא מכחישתו. והשיב: אין לבעל להכות ולענות את אשתו, דלחיים ניתנה ולא לצער, ואם טען שהיא מקללתו בית דין חוקרים מהשכנים מי הגורם, ואם הוא מכה ומצער שלא כדין והיא בורחת הדין עמה. זכר לדבר – הגר. ואם מקללתו חנים הדין עמו שהרי מן היוצאות שלא בכתובה היא."

מבואר אם כן שאף על גב דאיירי במקללת את בעלה שהדין הוא שהיא יוצאת שלא בכתובתה, מכל מקום זהו רק כשמקללתו בחינם, אך אם התברר לבית הדין כי הבעל הכה אותה

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

וציערה והוא הגורם לכך, בודאי שלא הפסידה כתובתה, וכפי שביאר הבאר היטב כי אין אדם נתפס על צערו.

שוב חזינן שהמודד בהגדרת הדברים איננו מה ארע בשטח בשורה האחרונה, אלא מהו המניע והגורם לפעולה האחרונה שנעשתה בשטח, ועל בסיס זה בלבד נקבע הדין.

ויעויין עוד בפד"ר ח' (עמוד 111) שהדברים הובאו ע"י הרב שאול ישראלי ז"ל גם לגבי דין הוצאת שם רע, שאף אם האישה הוציאה על בעלה שם רע וקיי"ל בזה יוציא ויתן כתובה, מכל מקום כתבו שם שכל זה רק כשלא היה גרמא מהצד השני לכך, אך כאשר הבעל עזב את אשתו לאנחות ולא עמד בחיוביו כלפיה ורק לאחר מיכן היא הוציאה עליו שם רע, כמו שדובר שם, בכה"ג אין ההוצאת שם רע משמשת כעילה וכבסיס לטענת "מאיסה עלי" שהבעל טען כלפיה, ולחייבה בגט או לפוטרו מחיוביו כלפיה, שהרי הוא הוא הגורם ואין אדם נתפס על צערו. והם הם הדברים כדלעיל.

הגדרת חיוב שטר הכתובה

לאור הדברים האמורים מבואר איפוא, ששטר הכתובה איננו ככל שטר חוב רגיל שאין בו תנאי, אלא החיוב תלוי ועומד בתנאי בסיסי שהאישה מחויבת להעמיד את עצמה לבעלה, וכל עוד שהיא לא הפסיקה העמדה זו, הרי שבעלה מחויב ועומד אף בתוספת הכתובה שקיבל על עצמו בעת נישואיו עמה. אכן זוהי מתנה שהבעל מעניק לאישה, אך מתנה מותנית ועומדת כל עוד האישה תמשיך את מחויבותה כלפיו, ולא תחפוץ להפסיק את הנישואין בעודם באיבם.

היינו, שכשם שחיוב עיקר הכתובה נועד לחזק את קשר הנישואין, וכדי שהבעל לא יוכל לפרק את הנישואין בכל עת בנקל, וכמאמר חז"ל "שלא תהא קלה בעיניו להוציאה", כך אף חיוב תוספת הכתובה שהבעל התחייב מעצמו, משיג מטרות דומות. חיוב זה נותן לאישה בטחון שאם הבעל ימאס בחיי הנישואין, הוא יאלץ לתת לה סכום גבוה יותר מהסכום הבסיסי שחייבוהו חז"ל. אולם במידה והאישה היא זו שהחליטה לסיים את פרק הנישואין, ותיזום צעדים "לשכנע" ו"לדחוף" את הבעל שיסכים לרצונה, אזי בודאי שאין לחייב את הבעל בשטר הכתובה או התוספת – אף אם בפועל הוא זה שפתח את תיק הגירושין – משום "דאדעתא למישקל ומיפק לא כתב לה". הבעל מעולם לא התכוון לתת מתנה אם וכאשר מאן דהו יכתיב לו לגרש את אשתו¹⁴. לפיכך כל עוד והגירושין לא יצאו ממנו, הרי שהוא פטור מליתן לה את תוספת הכתובה.

פתיחת תיק גירושין ו/או עזיבת הבית – כסימן ולא סיבה

מעתה עולה, כי פתיחת תיק לתביעת גירושין בביה"ד או מעשה העזיבה מהבית, איננו משמש כפקטור לקביעת חיוב הכתובה, אלא רק מחמת שהוא ה"סימן" שבגין צד זה יצאו הגירושין והפירוד נעשה מחמתו וביוזמתו. כך זה בדרך כלל אך לא תמיד כפי שנתבאר.

הדברים עולים בקנה אחד אף מבחינה לוגית.

14. עיין לעיל בהערות 11-12.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ברור שאין לעלות על הדעת שהאישה תחזיק את החבל משני קצותיו, מצד אחד תחליט שמבחינתה תם פרק הנישואין בחייה, ועתה היא בוחרת להיפרד, ומצד שני, תאלץ את הבעל לעשות את "מעשה הפרידה" כדי לדרוש כתובתה ותוספת, כאילו הוא היוזם לפירוד. הדברים אמורים גם לאיך גיסא, כאשר האישה היא זו שתבעה את הגירושין, אך הבעל הוא זה שיוזם ואילץ במעשיו את האישה להגיש תביעה זו.

ברור אם כן שהמודד הוא מי מבין הצדדים שיוזם והניע את התהליך ובעצם הביא את קשר הנישואין אל קיצו.

עקרון זה עולה גם מדבריו המפורסמים של התשב"ץ (ח"ב סי' ח):

"עוד שאלת: אישה שבעלה מצער אותה הרבה, עד שמרוב הצער היא מואסת אותו, והכל יודעים בו שהוא אדם קשה הרבה, והיא אינה יכולה לסבול אותו לרוב הקטטות והמריבות, וגם שהוא מרעיבה עד שהיא שנאה את החיים, והיא אינה יכולה לבא לבית דין, מפני שאחד מבעלי ההוראה הפחידה, שאם תשאל כתובתה בבית דין שתפסיד אותה. הודיענו מהו הדין בזה.

תשובה: קרוב הדבר בזה שיוציא וייתן כתובה, דקיימא לן לחיים ניתנה ולא לצער."

נמצאנו למדים שהאחראי והיוזם של הליך הפירוד וסיום הקשר, אינו יכול לזכות בהישגים כלכליים בכך ש"אילץ" או "הוביל" את הצד השני להיפרד או לדרוש את הפירוד.

כשיש סתירה בין שני המדדים

עתה נבוא ונתבונן בנידוננו במי יש לתלות את הקולר שהוא הסיבה לפירוק הנישואין, ו"הגירושין יצאו ממנו" כלשון הטור הנ"ל.

הנה אין ספק בכך כי הבעל הוא זה שעזב את הבית המשותף, וכמו כן אין ספק כי האישה היא זו שפתחה ראשונה בתביעת הגירושין, אם כן הרי שיש לנו לכאורה "סתירה" בין שני המדדים שהזכרנו, עזיבת הבית מחד, ותביעת הגירושין מאידך.

וכבר הבאנו לעיל, שכאשר ישנה סתירה בין שני המדדים, נהוג לומר שזה שעזב את הבית הוא כנראה אשם בפירוד, וחברו שהגיש את תביעת הגירושין, "הפנים" אט אט "לאן נושבת הרוח", ומאחר ואין לו ברירה, הוא "נגרר" אחר המהלך של חברו, ועשה את הצעד המתבקש, ופתח בתביעת גירושין כנגד הצד שעזב את הבית והפריד את החבילה.

לפי זה יצא לכאורה, שבנידוננו נמי יש לומר כן, שהרי הבעל הוא זה שעזב את הבית תחילה ובשלו כל הסער הזה. האישה פשוט "נגררה" אחריו והסיקה את המסקנה המתבקשת. היא קראה היטב את המפה והבינה שהנישואין למעשה הסתיימו וכל מה שנותר זה להגיש תביעת גירושין וסידור גט.

ברם, לאחר עיון מחודש בהשתלשלות האירועים טרם תביעת הגירושין ובפרט בתקופה האחרונה ממש, נראה לבית הדין שבנידוננו הדברים שונים בתכלית.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

השתלשלות האירועים בסמוך לפירוד

בטרם נביע עמדה בנושא, נציג את השתלשלות העניינים כפי שעולה בכתבי התביעה וההגנה.

כ"ח במרחשון תשע"ו (10.11.2015) – חתימה על חוזה שכירות שנחתם למשך שנה. הצדדים עזבו את בית הבעל בו גרו עד עתה. אין עוררין על כך שהמעבר לדירה החדשה היה על פי דרישת האישה כתנאי לחתימה על הסכם הממון.

כ"ח במרחשון תשע"ו (10.11.2015) – חתימה על הסכם הממון כשאמור להתקיים דיון לאשר את ההסכם בבית המשפט ביום 2.12.2015.

ח' בכסלו תשע"ו (20.11.2015) – כניסה לדירה השכורה.

י"ג בכסלו תשע"ו (25.11.2015) – לטענת הבעל – האישה עזבה את הבית בלי להודיע לאן, והאשימה את הבעל שהוא זה שעזב את הבית וזנח את בתה הקטינה.

ט"ז בכסלו תשע"ו (28.11.2015) – האישה הודיעה לבעל שבכוונתה לבטל את הדיון לאישור ההסכם שנועד להיות ביום 2.12.2015 ובכוונתה לבטל את ההסכם.

י"ט בכסלו תשע"ו (1.12.2015) – האישה חסמה את חשבון הבנק המשותף, ולא תתאפשר משיכת כספים בלי הסכמת שני הצדדים, בעוד שמספר ימים לפני כן הוציאה כסף מהבנק לצורך ריהוט הדירה השכורה.

כ' בכסלו תשע"ו (2.12.2015) – הדיון בבית המשפט שנועד לאשר את ההסכם אכן לא התקיים.

כ"ב בכסלו תשע"ו (4.12.2015) – (או 7.12.2015 לדברי האישה) הבעל עזב את הבית.

ג' בטבת תשע"ו (15.12.2015) – האישה חתמה מסמך לייפות כוחו של בא כוחה בתביעת הגירושין.

ט' בטבת תשע"ו (21.12.2015) – האישה הגישה תביעה לגירושין.

כבר קבענו לעיל שיוזם מהלך הפירוד הוא זה "שהגירושין יצאו ממנו" ובגינו הגיעו הנישואין אל קיצן, אלא שבדרך כלל תהיה לנו אינדיקציה על היוזם של מהלך הפירוד, אם נבדוק מי עזב את הבית, ומי הגיש את תביעת הגירושין.

מעתה, אף שבמקרה דנן הבעל הוא זה שעזב את הבית ואילו האישה הגישה את תביעת הגירושין, מכל מקום כבר ביארנו והדגשנו כי אקט עזיבת הבית אינו אלא אינדיקציה, ובלשון הלמדנית – הוא "סימן" על האשם בפירוד, אך אינו "סיבה", וכפי שהובהר לעיל. היינו, שאין להגדיר את אקט עזיבת הבית כאקט שהוא הגורם לפירוד, אלא אקט זה מצביע בדרך כלל על אותו צד שגרם לפירוד.

במקרה שלפנינו מתרשם בית הדין שלא כך הם פני הדברים.

בצירוף מספר נתונים מהתיק עולה שהאישה היא זו שהביאה לפירוק הבית.

אין מחלוקת על כך שבין הצדדים היה משא ומתן כדי להגיע לחתימת הסכם שיסדיר את ענייני הממון שביניהם הן במהלך הנישואין והן עם פקיעתם.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

אחת הדרישות המרכזיות של הבעל היתה שהאישה תשלם לו דמי שכירות הואיל והבית נרכש על ידי הוריו והם צריכים לשלם משכנתא, שתשלום על ידי דמי השכירות. דרישה זו העלה הבעל אף לאחרונה, וביה"ד יתייחס אליה בהמשך.

דרישה נוספת של הבעל היתה, וויתור של האישה על כתובתה עם פקיעת הנישואין.

האישה התנתה את הסכמתה לחתימה על ההסכם האמור, בתנאי שהצדדים יעברו דירה. היא הסבירה שאם היא כבר צריכה לשלם שכר דירה, היא מעדיפה לבחור בעצמה את הדירה בה הם יגורו.

באותו יום (כ"ח במרחשון תשע"ו – 10.11.2015) שחתמו הצדדים על הסכם השכירות נחתם הסכם הממון בין הצדדים. נקבע דיון בבית המשפט ליום 2.12.2015 לאשר את ההסכם.

עשרה ימים לאחר מכן (ח' בכסלו תשע"ו – 20.11.2015) עברו הצדדים לדירה החדשה.

כעבור ארבעה עשר יום (כ"ב בכסלו תשע"ו – 4.12.2015) עזב הבעל את הבית.

עיון מדוקדק במסמכי התיקים ובפרוטוקול מס' הדיונים שהתקיימו בפנינו עולה, כי באותם ארבעה עשר ימים אירעו אירועים "מסעירים" שגרמו לבעל לעזוב, וכדלהן:

י"ג בכסלו תשע"ו (25.11.2015) – טוען הבעל שהאישה נטשה את הילדים והאשימה אותו בנטישה.

ט"ז בכסלו תשע"ו (28.11.2015) – הודיעה האישה לבעל שאינה מתכוונת להתייצב לדיון לאישור ההסכם וכי היא חוזרת בה מההסכמות – וזאת על אף שידעה ברורות כי כל הסכמת הבעל לעבור דירה תלויה היתה בהסכם הממון שחתמו עליו בני הזוג ואשר היה אמור לקבל תוקף של פסק דין בביהמ"ש.

י"ט בכסלו תשע"ו (1.12.2015) – לאחר שקנתה רהיטים לבית השכור, מבצעת האישה חסימת החשבון המשותף, כך שידרשו מעתה שתי חתימות כדי למשוך כסף מהחשבון.

הבעל אף טען כי האישה איימה עליו – טענות שהוכחו על ידי האישה.

מאירועים אלו ומהתקופה הקצרה בה הם התרחשו, ובעיקר מהמהירות בה חתמה האישה הסכם ייפוי כוח עם בא כוחה, מסיק בית הדין כי האישה גמרה אומר בליבה להיפרד מבעלה ונקטה בצעדים אלו כדי שהבעל יעזוב את הבית, ולאחר שעשה כן מיהרה היא להגיש את תביעת הגירושין.

זאת ועוד. סיבה נוספת שאף היא מביאה אותנו למסקנה זו הינה, שכלל לא מסתבר שהבעל היה עוזב את הבית שבבעלותו, לטובת בית אחר. משכך, סביר עד מאד שבשל כך שכנעה אותו האישה לעבור לדירה אחרת כשהיא מציגה מצג שווא כאילו ברצונה לחתום על ההסכם שהוא דרש. לאחר שהאישה חתמה ולאחר שהם עברו דירה, היא חוזרת בה כליל מהסכמתה, ביטלה את הדיון שנקבע לאשרר את ההסכם החתום, ונקטה במספר צעדים נוספים "כדי לסמן לו את הדרך החוצה".

יש לציין, שעל אף שאין לנו הוכחה גמורה לכך, מכל מקום נראה שכל פרשנות אחרת של האירועים הינה בלתי סבירה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

זאת ועוד. טענת בא כוח האישה כי הסעיף בהסכם בו היא מוותרת על הכתובה יוצר בעיה הלכתית, אינה מדויקת. די בסכום של עיקר כתובה כדי להינצל מהאיסור לגור עם אשתו בלא כתובה.

צעדים טקטיים ופורמליים לעומת "אמירה" תכליתית

בית הדין חייב לציין שבבואנו לקבוע מי הוא היוזם של הפירוד, לא נלך שולל אחר "צעדים טקטיים" אלו ואחרים. אנו עוסקים במהות הפירוד, וביוזם של סיום היחסים, ודומה שבמקרה שלפנינו אין ספק כי האישה היא שיזמה את הפירוד.

גם הטענה כי האישה הציעה לבעל קיום יחסים לפני שעזב את הבית, נראה שאף הצעה זו אינה אלא צעד טקטי, להראות שהיא אינה אשמה בפירוד.

היעלה על הדעת שאחר שעשתה צעדים דרסטיים לפרק את השיתוף ו"לדחוף" את הבעל לעזוב את הבית המשותף, נקבל ברצינות בקשה "פורמלית" לקיום יחסים? האם "המילים הריקות" של הצעה זו יכולים לכסות על "מעשים מלאים" המראים בדיוק להיפך? ברור גם ברור שבהשתלשלות האירועים שהוזכרו ובתכיפותם, יש כאן אמירה תכליתית וברורה של האישה לבעלה, כי היא מאסה בחיי הנישואין ובכך היא "דוחפת" אותו לעבר הדלת.

הוי אומר, כי לא המעשה בשטח הוא המודד והקובע בשל מי הסער הזה, אלא מה עומד מאחוריו, ומהו המניע לפירוד הזוגיות.

אמנם, מן הראוי להזכיר כי ייתכן שדרישותיו של הבעל חרגו מעט מתחום הסבירות, ובית הדין ייקח בחשבון גם טענה זו במתן פסק הדין במכלול התביעה, אך כאמור עיקר היוזמה לפקיעת הנישואין מוטלת אפוא לפתחה של האישה כאמור. משכך, קרוב לוודאי שהפסידה האישה את חלק הארי שבכתובתה אם לא את כולה.

ד. האם יש הוכחה כלשהי להיותה של האישה מורדת

מעבר לאמור לעיל, יש לדון האם ישנה סיבה נוספת לפטור את הבעל מחיוב הכתובה מדין "מורדת", וכפסיקת השו"ע באבה"ע בסימן ע"ז.

מדבריו של הבעל שהעלה בפנינו עולה כי האישה הינה "מורדת" ולכן איננה זכאית לקבל את כתובתה. אמנם בדיונים בפנינו הבעל לא העלה טענה זו במפורש לקרותה "מורדת", אך לאור התמונה שצייר בפנינו ניתן להבין שזו טענתו לפוטרו מכתובתה, וכמו שהעלה כן בכתב ההגנה מיום כ"ג תשרי תשע"ז (25.10.16) (סעיף 17), וכן כתבה זאת באת כוחו בסיכומיה בתיק כתובה בסעיף 75 לסיכומים.

האישה כמובן מכחישה מכל וכל טענה זו, וטוענת כי בעלה הוא זה שמרד בה.

עלינו לברר האם אכן ישנם ראיות כלשהן שהאישה העומדת בפנינו תיקרא מורדת.

לעיל הבאנו את תשובת הרמב"ן במיוחסות לגבי בעל המכה את אשתו ופסיקת הרמ"א בעניין, והסקנו שעל אף שהאישה מקללת את בעלה, מכל מקום היכא שברור לנו שהוא מכה אותה ותופעת הקללות הינה כתוצאה ישירה ממעשיו של הבעל, ודאי שהיא לא הפסידה את כתובתה בזה. אם כן הוא הדין נמי לגבי דין מורדת יש לומר כן. משכך בנידוננו, אף אם נגדיר ונאמר שהתנהגותה ומעשיה של האישה כלפי בעלה מזכים אותה בכינוי זה, מכל מקום לדבריה

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

שבעלה הוא הוא זה שמרד בה וסרב לקיים עמה יחסי אישות, וכפי שצויין בפרוטוקול הדיון מיום ה' מרחשוון תשע"ז (6.11.16) אם כן אין להחשיבה כלל "מורדת" להפסידה כתובתה לאור התנהגות בעלה כלפיה.

אכן, הבעל מכחיש את המיוחס לו וכפי שטען בפנינו. אך כיון שיש בפנינו שתי גרסאות שונות של הבעל ושל האישה, והאישה אף טוענת שלכל אורך הדרך היא רצתה שלום בית והבעל הוא זה שדרש הימנה שתוותר על כתובתה וכו' ואין אפשרות לבררם, אם כן יש בפנינו "חזקת חיוב" של הבעל בכתובת אשתו, ולכאורה אין לפוטרו מחיוב הכתובה מחמת זה¹⁵.

זאת ועוד. הרי אף בגוונא שהאישה מורדת בבעלה, אין היא מפסידה את כתובתה מיידית כל עוד שלא הוכרזה ככזו, ולא התרו בה שאם לא תחזור בה היא עלולה להפסיד את כתובתה, וכפי שפסק השו"ע באבן העזר סימן ע"ז סעיף ב' גבי מורדת דבעינא ליה ומצערנא ליה. במקרה דנן סביר להניח שאף אם נגדיר את האישה כמורדת, אין היא מורדת של "מאיס עלי" שהרי לא טענה כן מעולם בפנינו, ולהיפך, כל העת היא רצתה בשלום בית לדבריה. משכך, ודאי שאם נגדיר אותה כמורדת, היא מורדת דבעלו¹⁶, הצריכה התראה והכרזה כדי להפסידה כתובתה – מה שלא היה במקרה דנן. משום כך ודאי שאין להפסידה כתובתה מחמת דין "מורדת".

ברם, לאחר שהעלנו לעיל שבמקרה דנן הגירושין יצאו מהאישה ולא מחמת הבעל, אם כן בודאי שמחמת זה הפסידה כתובתה, שהרי היא זו ש"דחפה" ויזמה את הגירושין.

ה. קיזוז חוב קודם בתביעת הכתובה

מעבר לאמור לעיל בדבר חיוב הבעל דנן בכתובת אשתו, נתייחס כעת לשלל התביעות הרכושיות שבין הצדדים, זאת במגמה לסיים את כל התביעות ההדדיות בין בני הזוג. להלן התייחסותנו לתביעות הרכוש השונות, לחשבונות הבנק, למטלטלין ולתביעות נוספות:

תביעות הרכוש

לפני שנדון לגופו של עניין בתביעות ההדדיות של הצדדים, בית הדין יבהיר כמה עקרונות מנחים בעניין זה.

חוק יחסי ממון קובע כי יש לחלק את הנכסים של הצדדים הקיימים בשעת הפירוד ושנצברו במהלך חיי הנישואין.

---

15. אין כאן המקום להאריך בנושא, כל אימת שיש ספק בחיוב כתובה, האם נקרא הבעל "מוחזק" וממילא אין אפשרות להוציא הימנו מספק מחמת דין המוציא מחברו עליו הראיה, או שמא יש לומר שיש בפנינו "חזקת חיוב" של הבעל כלפי האישה, וכל עוד שיש ספק, הרי שמשאירים חזקת החיוב לחיוב את הבעל בכתובת אשתו. ידועה בזה מחלוקת הפוסקים הבית שמואל בסימן קנ"ד והבית מאיר. ונמנו וגמרו בזה שבעל"פ דהיכא שיש בפנינו ספק מציאותי ולא ספיקא דדינא, שאז כו"ע יודו שיש כאן "חזקת חיוב" ויש לחייב את הבעל בכתובה. יעויין בשורת הדין כרך ט"ז במאמרו של הגאון הרב פרופר שליט"א, ובפסק דין של ביה"ד הגדול בהרכב ברשות הגאון הרב גורטלר שליט"א בתיק מס' 1043381/1 שסיכמו את הדברים. משכך, בנידוננו שיש כאן ספק מציאותי האם האישה מרדה בבעלה, נראה שאי אפשר מחמת זה לפטור את הבעל מחיובו, שהרי הבעל לא הוכיח בפנינו את מרידתה של אשתו כלפיו. ובמקום אחר הארכנו בזה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

אין כוונת החוק ליישב את כל הוויכוחים וחילוקי הדעות שהיו לצדדים במהלך חיי הנישואין בקשר לכל ענייני הממון שניהלו במשך תקופת הנישואין.

בנידוננו, ברור שלבעל יש חשבון נפרד ולאישה חשבון נפרד, וחשבון נוסף משותף, שנפתח לצורך החיים המשותפים.

בית הדין יוצא מנקודת הנחה כל עוד לא הוכח אחרת, כי כל פעולות הצדדים נעשו בהסמכה מלאה, אף אם במורת רוח, וכל עוד שהמשיכו לחיות כבעל ואישה, ולא "פירקו את החבילה" הרי ההתנהלות האמורה היתה מוסכמת, למרות שכל אחד מהם היה מצפה להשתתפות רבה יותר של הצד השני בהשקעה של כספים בחיים המשותפים.

במהלך הפירוד אין לפתוח את כל הוויכוחים הישנים.

אין בחוק האמור שום גילוי דעת כיצד היה על הצדדים לנהל את חייהם, ומשכך, אין עילה לתבוע תביעות שונות על התנהלות שלא היתה לרוחו של מי מהצדדים. לפיכך כל עוד לא בוצעה עבירה פלילית של איום או גניבה, וכל עוד לא מסר אחד הצדדים "מודעא" שהיה אנוס להסכים להתנהלות חברו, החזקה היא שכל סכום שאחד מבני הזוג הכניס לחשבון המשותף או הכניס לחשבון הפרטי שלו, היה על דעת הצד השני, אף שהצד השני לא "התלהב" מהתנהלות זו.

לאור זאת, בית הדין ידון רק על הנכסים המשותפים הקיימים בשעת הפירוד, הא ותו לא.

מעתה, גם לגבי תביעת הקיזוז. אין ביה"ד יוכל להתייחס למרבית תביעות הקיזוז של שני הצדדים גם יחד, הנשענות בעיקרן על חפצים ומוצרים אלו ואחרים שנרכשו ע"י מי מהצדדים, ושחולקו על ידם. כל עוד לא יוכח שהדבר נעשה בגניבה ממש. הצדדים חילקו ביניהם את המוצרים בצורה זו או אחרת, וביה"ד איננו נכנס לאופי החלוקה שנעשתה בהסכמת הצדדים.

להלן התייחסות ביה"ד לתביעות ההדדיות.

חשבונות הבנק

כאמור, לכל אחד מהצדדים היה חשבון נפרד, וחשבון נוסף משותף שימש להוצאות המשותפות. החשבון המשותף נסגר לאחר שהצדדים כיסו את יתרת החובה. בית הדין כבר גילה דעתו בפרוטוקול מיום ה' חשון תשע"ז (6.11.16) (שורה 44) כי "חלוקת החשבונות מראה בבירור שלא היתה כוונה לשיתוף מלא בין הצדדים". משכך אין ספק כי חשבונות אלו אינן בכלל האיזון.

חלוקת המטלטלין

לגבי חלוקת המיטלטלין. כפי שנאמר לעיל, מאחר ומוסכם שכל אחד מהצדדים נטל חלק מהמיטלטלין, אף אם אין הסכם חתום בין הצדדים, מניח בית הדין שהחלוקה נעשתה בהסכמה.

היסוד ההלכתי להנחה זו היא החזקה "מה שתחת יד אדם – הוא שלו". אם הצדדים נפרדו, וכל אחד לקח חלק מהמיטלטלין, למרות שמן הסתם היה מעדיף לקבל יותר, אנו מניחים שלאחר ששקל את מכלול השיקולים הסכים לחלוקה. אין להניח שהחלוקה היתה תחת "איום" זה או אחר, כגון מה שטען הבעל כי האישה איימה שאם לא יסכים לחלוקה לא יקבל כלום

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ויאלץ לפנות לבית המשפט. "אונס" מסוג זה מוגדר כ"אונסא דנפשיה", כגון שהבעל מעדיף לחסוך את הטרחה בתביעת רכוש ולקבל מעט פחות מדרישותיו. אין בכוחו של "אונס" מסוג זה לבטל הסכם או קניין. כל עוד אף אחד מהצדדים לא מסר "מודעא" שצדדים נעשו ב"אונס" תחת איום פסול, אינו יכול עתה לערער על חלוקה זו.

הדברים מבוארים בסוגיה מפורשת.

בגמרא במסכת בבא בתרא (דף ל:) שנינו:

"ההוא דאמר ליה לחבריה מאי בעית בהאי ארעא? אמר ליה מפלניא זבינתה ואכלתיה שני חזקה, אמר ליה, פלניא גזלנא הוא, אמר ליה והא אית לי סהדי דאתית באורתא ואמרת לי זבנה ניהלי? אמר ליה אמינא איזבון דינאי, אמר רבא עביד איניש דזבין דיניה."

מדובר שם בראובן המערער על שמעון היושב בחצרו, והלה טוען שהוא רכש את החצר מלוי הבעלים של השדה ויש לו חזקה שישיב שם ג' שנים. לעומתו טוען ראובן שלוי גזל את השדה ממנו ומכרה לשמעון, ועתה הוא תובע את שמעון שישיב לו את הגזלה. משיב שמעון, הכי צד אתה טוען שהשדה שלך? הרי אתה עצמך ביקשת ממני אם אני מוכן ללכת בשליחותך ולקנות שדה זו מלוי, ואם כן זוהי ראייה ניצחת שראובן בעצמו מודה בכך שהשדה היתה של לוי, שהרי אילו השדה היתה שלו, הוא היה תובע את לוי לדין ולא היה מוכן להוציא מעות לחינם לרכוש כביכול את שדהו. מחדש רבא שאין בכך כל ראייה שראובן מודה שהשדה שייכת ללוי, מאחר שיכול לטעון שמה שהוא ניסה אמש לרכוש את השדה מלוי באמצעותו של שמעון, אין זה מפני שהוא מודה שהשדה של לוי, אלא עשה זאת כדי למנוע חיכוכים ותביעות שונות ולעמוד בדין אל מול לוי, והכל שווה לו והעיקר שהוא לא יצטרך לעמוד בדין מול לוי שהוא איש קשה, ושווה היה לו "לקנות את דינו" ולשלם על שדהו שלו, ובזה הוא קונה "שקט נפשי" לעצמו.

חזינו אם כן שישנם אנשים ישרים והגונים שעל אף שהצדק עימם, מכל מקום לעיתים שווה להם לקנות את דינם בלי דין ומחלוקת, ולשלם כסף על אף שהצדק עימם, ובלבד שלא יצטרכו להתקוטט עם זולתם, וכפי שביארו הרשב"ם ורבינו חננאל שם.

דברי רבא נפסקו להלכה ברמב"ם בהלכות טוען ונטען (פרק ט"ז הלכה ד') וכן בשו"ע חו"מ (סימן קמ"ו סעיף י"ז), עיי"ש.

מדברי רבא עולה, שישנם בחיים אילוצים כלשהם, ישנו רצוי וישנו מצוי. חז"ל ירדו אפוא לסוף דעתו של אדם שיתכן שעל אף שהוא היה מעדיף לכתחילה סיטואציה אחרת ולא מה שקורה בפועל, אך בהתחשב בנסיבות ובעשיית חשבון קר מהו המאמץ והאנרגיה, הכסף וההשקעה, הבריאות, הכעסים ומרכיב הזמן בהתנהלות ובהתדיינויות אל מול הצד שכנגד שהוא אמור היה להשקיע, הוא "מסכים" לסיטואציה הנוכחית והוא בעצם "קונה את דינו", היינו שהוא מוכן לעיתים לשלם יותר, או בנידוננו הוא מוכן אף לקבל פחות ממה שציפה ורצה לכתחילה, וכל זאת כדי שהוא "ישלם פחות" בהמשך הדרך בכמה פרמטרים הנ"ל החשובים למדי – אף יותר מכסף.

גם בענייננו. אין ספק שהן הבעל והן האישה רצו עד מאד שהעניינים יתנהלו אחרת – כל אחד מנקודת ראותו, אך ביה"ד מניח שבסופם של דברים כל אחד מהם הסכים לחלוקה האמורה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

כאמור, בית הדין אינו מוצא לנכון לאפשר "מקצה שיפורים" במהלך הפירוד, כשכל אחד מהצדדים מנסה לשפר עמדות ולהעלות טענות מטענות שונות על דרישות שהיו לו בעבר מבן הזוג, ולהשיג מה שלא הצליח להשיג בהסכמה במהלך החיים המשותפים.

איזון זכויות

לעניין איזון הזכויות, האישה הרוויחה מעט יותר מהבעל, ויש מקום לאזן זכויות אלו, וביה"ד יאמר את דברו בהמשך בגוף פסק הדין.

לאחר קבלת הסכמת הצדדים, קובע בית הדין שאין למנות אקטואר לחישוב הפערים בזכויות הנ"ל, מאחר ומדובר בסכום פעוט, וייתכן עד מאד ששכרו של המומחה גבוה מההפרשים הנ"ל.

תביעת הבעל לתשלום שכירות מאשתו בגין טרום תקופת הנישואין

טרם סיום כתיבת פסק הדין נתייחס עתה לתביעתו של הבעל כלפי האישה שתשלם לו דמי שכירות בגין מגוריה שלה עם בתה מנישואיה הקודמים בדירתו. בא כוח האישה טען, כי הבעל חייב לאשתו את מדורה, לעומתו טען הבעל ובאת כוחו שטענתו של הבעל מתייחסת לתקופת טרום הנישואין. מעבר לכך, אין הוא חייב לזון ולתת מדור לבתה מנישואיה הקודמים. מה גם שהואיל והבית נרכש על ידי הוריו והם צריכים לשלם משכנתא, לפיכך הוא דרש דמי שכירות ואף נעשה על כך חוזה ביניהם, וכוונתו על ידי זה לשלם להורים את המשכנתא בגין רכישת הדירה.

בתגובתו של הבעל לביה"ד מיום י"ז באדר תשע"ז (15.3.17) טענו הבעל ובאת כוחו כי אין לקזז חוב השכירות בחוב הכתובה – מעבר לכך שלדבריו לא מגיע לה כתובה כלל – כיון שהאישה ניהלה את ענייניה הכלכליים באופן נפרד, והוא בודאי שאיננו חייב לישא לבדו בכך, קל וחומר כשמדובר על חוזה שנחתם עוד לפני הנישואין.

בתגובתו לתגובת הבעל העלה בפנינו ב"כ האישה בין השאר את הטענות דלהלן:

א. החוזה נחתם לשנת שכירות אחת וחווה זה לא הוארך מעולם, והבעל דורש דמי שכירות ל 47 חודש.

ב. מהיכן חשב הבעל שהאישה תשלם דמי שכירות אם כל משכורתה הופקדה לחשבון המשותף למימון חייהם המשותפים הכולל גם את תזונת ילדי הבעל מנישואיו הקודמים.

ג. החוזה נחתם אך ורק לצורכי הנחה מארנונה ולא מעבר לכך.

כפי שכבר צוין לעיל ברור לביה"ד כי שני הצדדים גם יחד סיגלו לעצמם דפוס חיים משותף כאשר כל צד משותף עם בן זוגו מחד כדי לנהל את חייהם המשותפים, אך מנהל חשבון פרטי מאידך. בל נשכח שמדובר כאן בנישואין שניים/שלישיים, וכל אחד מהם ניסה "להכיל" את התנהגות זולתו, על אף שברי שהיו דברים בניהול חייהם החומריים שמעשיו של בן הזוג לצנינים בעיניו. אם נתפוס כדוגמא את חיסכון האישה של קיצבת הבת הנכה, אין ספק כי האב ידע זאת היטב במהלך חייהם המשותפים, ואף כל פי הוא המשיך בניהול חייהם המשותפים דרך אותו חשבון בנק משותף. כל עוד שלא הוכח שדבר נעשה בניגוד לרצונו, אנו יוצאים מנקודת הנחה שהכל בהסכמה מלאה של שני בני הזוג, ואין מה להוסיף בעניין זה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

מעתה נאמר, שכל הנידון לגבי השכירות, הינו רק על תקופת טרום הנישואין ולא לאחר שנישאו זה לזה שאז הבעל חייב במדור אשתו. מדובר אם כן החל מחתימת החוזה בתאריך כ"ד בכסלו תשע"ב (20.12.11) ועד יום נישואיהם בתאריך כ"ד באלול תשע"ד (19.9.2014) – ס"ה שנתיים ותשעה חודשים.

הנה הבאנו לעיל את דברי תרומת הדשן ופסקו של הרמ"א בחו"מ בהלכות מתנה סימן רמ"ו סעיף י"ז שפסק וזה לשונו:

"האומר לחבירו אכול עמי, צריך לשלם לו, ולא אמרינן מתנה קא יהיב ליה. ולכן מי שמאכיל לחתנו עם בתו יותר מזמן שקצב לו מזונות, צריך החתן לשלם לו מזונותיו כשיתבע ממנו, אבל לא מזונות אשתו. ודוקא דליכא הוכחה דנתן לו לשם מתנה, אבל היכא דמוכח דנתן לו לשם מתנה, רק אחר כך נפלה קטטה ביניהם ולכן תובע ממנו, פטור". עכ"ל.

מבואר אם כן שאדם שנהנה מחברו איננו יכול לטעון אחר כך שחשב שקיבל זאת בחינם, "ולא אמרינן מתנה קא יהיב ליה".

אם כן בנידוננו שהאישה מודה שהיא דרה בבית הבעל עוד בטרם נישואיה עמו יחד עם בתה, היא לא תוכל לטעון שזה נעשה בחינם אין כסף וניתנה לה מתנה. מה גם שהבעל הבהיר לה שתשלום השכירות יועבר במלואו להוריו לכיסוי המשכנתא.

יתירה מכך. בנידון דידן הבעל הציג בפנינו חוזה שכירות עליו חתומה האישה, ואם כן ברי היה לה שהיא מחויבת לשלם על מגוריה בדירתו. קצת קשה לקבל את טענת האישה ובא כוחה (בתגובתם לתגובת הבעל ובאת כוחו, לחוזה שהוגש על ידו) שחוזה זה נעשה לצרכים אחרים לשם קבלת הנחה בתשלומי הארנונה כשיוזכר בחוזה שבתה הנכה של האישה דרה בדירה, ולא לשם תביעתו.

זאת ועוד. גם העובדה כי הבעל לא תבע זאת עד היום, אין בה כדי לגרוע מזכותו לתבוע זאת שהרי קיי"ל "אין יאוש בחוב", ואין מכאן ראיה כלשהי על מחילתו על חוב זה שהרי הוא מחזיק את החוזה שכירות בידו.

עם זאת, על אף האמור נראה לביה"ד הרושם, כי היה מוסכם בין הצדדים שבכוונת הבעל שלא לתבוע חוב זה, ורק לאחר שחיייהם המשותפים עלו על שירטון ורבתה השנאה ביניהם, או אז החליט הבעל לתבוע זאת.

לביסוס תחושה זו נציין, כי הבעל הודה שהוא מעולם לא קיבל מהאישה דמי שכירות עבור מגוריה, למרות שהוא החזיק בידו את חוזה השכירות. עובדה זו אומרת "דרשני". אם באמת כוונתו היתה לממש את החוזה, היעלה על הדעת שהוא מעולם לא מימש זאת? ואם נצא מנקודת הנחה שהוא אכן דרש זאת והיא סירבה, הרי שהוא החליט בזאת לקנות את דינו ולוותר על זכותו זו, והעיקר לקנות קצת שקט בחייהם המשותפים, או שהבין שכדאי לוותר ולמחול על כך כדי לשמור על שלום הבית ביניהם, וכפי שביארנו זאת לעיל.

עוד יש להוסיף את דבריו של בא כוח האישה בתגובה הנ"ל (בסעיף י' לדבריו שם), ודיוקיו בלשון החוזה במספר מקומות, מהם עולה כי לא היתה כאן כוונה כלל לשם חוזה של ממש, ובפרט מה שכתב בדבר הצ'קים שהופקדו עד לסיום השכירות. מכל זה עולה הרושם כי חוזה שכירות זה איבד את חזקתו כאמור.

אם כנים הדברים, ייתכן ואף הלכה זו נמצאת בדבריו של הרמ"א שהוזכר בשם תרומת הדשן, שבמקום שאדם נתן מתנה לחברו ורק אח"כ נפלה קטטה ביניהם ולכן תובעו, הוא פטור.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הן אמת שאין לביה"ד הוכחה חד משמעית כלשהי לכאן או לכאן, אך לאור הדברים קשה להוציא ממון מהאישה על בסיס חווה זה. דינה של תביעה זו להידחות.

ו. סיכום הדברים – תבוא לדינא

לאחר שעברנו בעיון על הסיכומים שהגישו הצדדים ולאחר העיון בחומר שבתיק על שלל מסמכיו, העלינו לעיל כי על פניו ברור לביה"ד כי האישה היא זו שהביאה בפועל את מצב הפירוד והיא זו שהניעה יזמה ודחפה את הבעל שיעזוב את ביתם ומיד רצה לפתוח את תיק הגירושין.

לאור האמור הסקנו, כי האישה איננה זכאית לכתובה.

עם זאת, נראה לבית הדין שעל אף האמור, יש מקום לחייב את הבעל בעיקר הכתובה, וזאת מהסיבות הבאות:

רשלנות תורמת מצד הבעל

אין ספק כי גם לבעל היתה רשלנות כלשהי שתרמה לסיום חייהם המשותפים. גם דרישתו מהאישה כי תוותר על כתובתה לא תרמה לניסיון ליישב ביניהם את המחלוקת ולחזור לשלום בית.

טענות נוספות של האישה בדבר קיזוזים למיניהם

בא כוח האישה בסיכומים לעניין הרכוש סעיף 13 כתב כי מרשתו זכאית לקבל מהנתבע מחצית מסכום של 20,500 ₪, (המורכבים מתשלום של 2500 ₪ כתשלום ראשון לאמבולנס, וכן 18000 ₪ שהוצאו מחשבונם המשותף עבור רכבו של הבעל (בגין תיקון, טסט וביטוח), ס"ה המחצית בסך 10250 ₪ בלבד.

יש לציין שמעבר לכך, יש לבעל ובאת כוחו פרשנות אחרת באשר לסכום שנלקח לרכב, מאחר ולדבריו הסכום שנתנו לו הוריו לשם כך, היה כמתנה אישית עבורו. כמו כן טען הבעל שהוא פרנס את בתה של האישה כל העת, מבלי שהאישה הכניסה ממשכורתה לפרנסת בתה. כמו כן גם לגבי מימון לימודי הבת שהוא שילם, הגם שהאישה קבלה מלגה מיוחדת לשם כך, אך היא שמרה זאת לעצמה. עוד טענה באת כוח הבעל כי קצבתה של הבת הנכה שייכת גם לו, כיון שנועדה בין השאר לכלכלת הילדה, שהוא זה שכלכלה. לדברי הבעל ובאת כוחו, האישה אף העלימה מידי חודש בחודשו הכנסותיה בסך 2500 ₪, וכן תשלום מזונות מבעלה הקודם עבור בתה הנכה שניזונה על חשבון הבעל דנן, והכסף הנזכר הופנה לחשבונה האישי של האישה (סיכומי הבעל וב"כ בתיק הכתובה בסעיף 14).

בשל כך, ולאחר התייעצות, הגיע ביה"ד להחלטה כפשרה הקרובה לדין, לחייב את הבעל בסכום מועט, זאת במטרה לסיום כל התביעות ההדדיות שביניהם לכל דבר ועיקר.

ז. פסק הדין

לאור כל האמור לעיל, ולאחר הפעלת שיקול דעת רחב לאור העולה מהדברים שיש פקפוק רב בחיוב הכתובה ותוספת הכתובה, ובהתחשב בזמן הקצר של החיים המשותפים

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ומאופיים הכלכלי, ולאחר עיון בתביעת הבעל בגין חוזה השכירות ביניהם עוד בטרם נישאו זה לזה, מתוך ניסיון לפתור את כל המחלוקות בין הצדדים ובשים לב לעובדה שהתשלום לאקטואר יכול להיות גבוה מהתשלום שיש לאזן ולפיכך השאירו הצדדים החלטה זו לשיקול דעתנו, מחליט ביה"ד:

א. לחייב את הבעל רק בסכום עיקר הכתובה ולא בתוספת הכתובה.

ב. יינתן פסק דין לצדדים ללא מינוי אקטואר בעניינם.

ג. תביעות שני הצדדים גם יחד לקיזוז בגין רכישת חפצים ומוצרי חשמל במהלך חיי הנישואין נדחית.

ד. חלוקת החפצים שנעשתה בין הצדדים שרירה וקיימת, למעט החפצים המפורטים בפסק הדין בסעיף ד', הם או תמורתם בסך 2500 ₪.

ה. מחמת הספק והמגרעות בחוזה האמור, תביעת הבעל בגין שכירות הדירה נדחית, אף לגבי התקופה של טרום הנישואין.

ו. לגבי איזון זכויות פנסיוניות של הצדדים. אנו מדברים על תקופה של כשנה ושלושה חודשים. הזוג נישא בתאריך כ"ד באלול תשע"ד (19.9.2014), הבעל עזב את הבית ביום 4.12.2015, כאשר תיק הגירושין נפתח ע"י האישה בתאריך 22.12.2015. הגירושין בפועל היו רק בתאריך 17.5.16. על פי האמור בכתב ההגנה (בתיק הגירושין בסעיפים 23,24) הרי שהאישה השתכרה בסך 6500 ₪, והבעל השתכר בסך 5000 ₪. משכך, הרי שמדובר על הפרשי זכויות בסך של 1500 ₪ לחודש, ס"ה 22500 ₪ לתקופה האמורה. אם נצא מנקודת הנחה שמדובר על זכויות שהופרשו בסך של כ- 10% עבור הפנסיה כמקובל, א"כ אנו דנים כאן על זכויות בסך של 2250 ₪. (ביה"ד איננו מתייחס להפרשות של 8.3% בגין פיצויים כל עוד לא יוכח סכומי ההפרשה ממה שהופרש בניכוי דמי הסעות, הבראה וכדו', ו/או האם נגבו כספי הפיצויים בעבר).

ז. לאור האמור עולה שבגין זכויות האישה במשכורתה יש לאזן לטובת הבעל מחצית מן הסכום האמור, ס"ה 1125 ₪.

ז. תביעת האישה בגין תשלום עבור האמבולנס מתקבלת.

ח. תביעת האישה בגין תשלום עבור הרכב נדחית.

לאור ההחלטה הנ"ל, להלן פסק הדין:

א. על הבעל להעביר לאישה סך 4000 ₪ כתשלום עבור עיקר הכתובה.

ב. על הבעל להעביר לאישה סך 1250 ₪ (מחצית מסך 2500 ₪ ששולם ממשכורתו) בגין תביעתה על התשלום הראשון על האמבולנס שבבעלות הבעל.

ג. בגין איזון משכורות הצדדים. לאור האמור לעיל, ביה"ד מאזן את זכויות האישה בסך 1125 ₪ אותם תשלם האישה לבעל.

ד. מעבר לאמור לעיל, על האישה להעביר לבעל את שמיכת הפוך היוקרתית המדוברת, את מסחטת המיץ, את הבלנדר, ואת מכשיר תמי 4 אשר רשום על שמו, או לחילופין את תמורתם בסך 2500 ₪.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ו. מעבר לאמור לא יתקבלו כל תביעות הודיות נוספות של מי מהצדדים באשר לחייהם המשותפים. שקלול טענותיהם וכימות חובותיהם נעשה בפסק דין זה הכולל את כל ההתחייבויות והתביעות ההודיות שבין הצדדים, מן העבר ועד ההווה.

ז. ביה"ד מורה לצדדים לקיים פסק דין זה על אתר, ולשאת כל אחד בחיוביו הנ"ל. מאחר והבעל חייב לאישה סך של 5250 ₪ (1250+4000) והאישה חייבת לבעל סך 3625 ₪ (1125+2500) (לכן אחר הקיזוז על הבעל להעביר לאישה סך 1625 ש"ח תוך 14 יום ממועד מתן פסק הדין.

ח. על אף האמור בסעיף הקודם, זכותה של האישה להשיב לבעל תוך 7 ימים מיום מתן פסק הדין את החפצים הנזכרים בסעיף ד' כשהם תקינים לשביעות רצונו של הבעל, ואז יהיה חייב הבעל לאישה סך 4125 ₪. סכום זה ישולם על ידו כאמור עד 14 יום מעת מתן פסק הדין.

ניתן לפרסם לאחר השמטת פרטים מזהים.

ניתן ביום י"א באייר התשע"ז (07/05/2017).

הרב רפאל זאב גלב

הרב שמואל אברהם חזן

הרב אברהם מאיר שלוש – ראב"ד